

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra pastorální teologie

Ing. Jakub Maršík

**NĚKTERÉ PASTORAČNÍ ČINNOSTI ŘEHOLNIC V DOBĚ
TOTALITY**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. Ing. Mgr. Aleš Opatrný, Th.D.

Praha 2009

Motto:

*Poněvadž vám, mé nejdražší dcery a sestry Bůh udělil milost,
že jste se rozloučily s temnotami tohoto bídného světa
a spojily se v službě jeho božské Velebnosti,
máte mu vzdávat nekonečné díky za to, že vám udělil tak jedinečný dar.*

*Neboť je mnoho velkých osobností žijících v jiných poměrech,
kterým se nedostalo a nikdy ani nedostane takové milosti.
Proto mé sestry, vás vybízím, či spíše pokorně a naléhavě prosím,
když už jste byly takto vyvoleny
stát se opravdovými a neporušenými nevěstami Syna Božího,
abyste se především snažily poznat,
jak důležitá věc to je, jaká je to nová a úžasná důstojnost.*

*Dále pak, abyste vynakládaly veškeré své úsilí,
abyste se uchovaly ve stavu, k němuž vás Bůh povolal,
a snažily se ochotně používat všechny prostředky
a cesty k pokroku v dobrém a setrvání až do konce...*

Obsah

Úvod	2
1 Historické kořeny řádu sv. Voršily	3
1.1 Založení Společnosti sv. Voršily	3
1.2 Přijetí řeholního způsobu života	4
1.3 Založení Římské Unie řádu sv. Voršily	5
2 Řád sv. Voršily v Čechách do roku 1948	6
2.1 Založení řádu	6
2.2 Rozšíření po Čechách	6
2.3 Vstup do Římské unie	7
2.4 Okupace a II. světová válka	8
2.5 Poválečná situace v letech 1945–1948	10
3 Činnost sester v období komunismu 1948–1989	14
3.1 Rok 1948–1950	14
3.2 Akce „K“ a „VŽK“ – likvidace klášterů v roce 1950	15
3.3 Perzekuce voršilek v letech 1950 až 1966	16
3.3.1 Vidnava	19
3.3.2 Varndsdorf a Dolní Lánov	20
3.3.3 Hynčice, Poříčí, Trutnov	21
3.3.4 Izolace představených v Hejnicích a Oseku	21
3.3.5 Hejnice, Vratislavice	22
3.3.6 Pastorační činnost v letech 1950–1966	22
3.4 Činnost sester v letech 1966–1989	24
3.4.1 Situace v období 1966–1989	24
3.4.2 Činnost voršilek v letech 1966–1989	25
3.4.3 Ústav sociální péče v Horní Poustevně	27
3.4.4 Dětská psychiatrická léčebna v Ročově	36
3.4.5 Tajné skupinky sester	39
4 Situace řádu po roce 1989	43
Závěr	44

Seznam zkratk

Seznam použité literatury

Seznam použitých pramenů

Přílohy

Úvod

Období komunistického režimu v letech 1948–1989 zasáhlo formou existenčního nátlaku životy všech lidí tehdejší Československé socialistické republiky. Perzekuovány byly všechny skupiny i jednotliví občané, kteří se alespoň formálně neztotožnili s touto totalitní ideologií. Jedněmi z nejvíce perzekuovaných byly křesťanské církve, v čele s církví římskokatolickou, pro něž byla tato ideologie svou podstatou nepřijatelná. Pronásledování probíhalo napříč celou církví od biskupů, kněží, řeholníků a řeholnic až po laiky.

Tato práce se zabývá trpkými osudy řeholnic Českomoravské provincie Římské unie řádu svaté Voršily v totalitním období. Jejím cílem je zachytit pastorační činnost řeholnic v kontextu dějinných událostí této doby.

Úvodní kapitoly přibližují historické kořeny řádu od založení Společnosti svaté Voršily Andělou Merici v roce 1535, její postupné šíření, přeměnu této Společnosti na řeholní společenství a vytvoření Římské unie, až po partikulární dějiny řádu svaté Voršily v Čechách a na Moravě. Následující stěžejní část práce je zaměřena na pastorační činnost řeholnic v období totalitního režimu a to zejména v komunitách v Ročově a Horní Poustevně, kde sestry působily v Dětské psychiatrické léčebně a Ústavu sociální péče pro mentálně postižené a v neposlední řadě i na činnost v tajných skupinách sester. Závěr práce přibližuje vývoj situace řádu po roce 1989 a shrnuje zjištěná fakta.

Hlavním zdrojem cenných, dosud nikde nepublikovaných, relevantních informací jsou řádové kroniky, které si sestry v průběhu totalitního režimu vedly a které jsou dnes deponované v klášterním archivu v Praze. Údaje kronik jsou doplněny o informace získané z rozhovorů se sestrami voršilkami, které jsou přímými pamětnicemi zkoumaného období. Tyto strukturované rozhovory, soustředěné na pastorační činnost, byly uskutečněny na podzim roku 2008 v Jiřetíně pod Jedlovou a jejich zvukový záznam je přílohou této práce.

Tématem ženských řeholních řádů v období komunistického režimu se již zabývalo mnoho prací. Věřím, že i tato práce, ačkoli si nemůže nárokovat vyčerpávající zpracování tématu, přispěje do mozaiky znalostí o těch, které i v době internačních klášterů, těžké práce na polích, továrnách a v ústavech, dokázaly přestát zkoušky, nerezignovat a žít životy plné svědectví víry a věrnosti svému povolání a Bohu.

1 Historické kořeny řádu sv. Voršily

1.1 Založení Společnosti sv. Voršily

Zakladatelka společnosti svaté Voršily Anděla Merici se narodila r. 1474 do zchudlé šlechtické rodiny Mericiů v severní Itálii. Její dětství bylo navzdory šlechtickému původu prosté, ovlivněné pracemi v zemědělství a domácnosti. V 16 letech umírají Anděle na následky epidemie rodiče i sestra. Již od mladého věku vnímá povolání Bohem k duchovnímu dílu a stává se františkánskou terciářkou. Její život je naplněn prací venkovanky a zároveň hlásáním víry a skutky milosrdenství vůči svým bližním. Tento styl života je na tehdejší dobu velmi neobvyklý, normou je přijetí svátosti manželství či zasvěcený život v klášteře, žádný jiný stav není uznáván.

V průběhu doby Andělu Merici obklopí několik dívek, které zaujme její velké charisma lásky a moudrosti i její životní styl. Zásadním momentem je Andělino vidění otevřeného nebe, z kterého proudí andělé a panny, mezi nimi i její sestra, která jí sděluje její životní poslání, spočívající v založení společnost panen. V poměrně pozdním věku 61 let, 25. listopadu 1535 na den svátku panny a mučednice svaté Kateřiny Alexandrijské, zakládá Anděla Společnost svaté Voršily, do které vstupuje 28 panen. Jak napovídá sám název, patronkou společnosti je vybrána Svatá Voršila, panna a mučednice ze 4. století, připomínající statečnost, čistotu a věrnost Kristu panen prvotní církve. Řehole Společnosti svaté Voršily, sepsaná Andělou, je biskupem schválena v srpnu 1536. Řehole je výjimečná tím, že členky Společnosti neskládají slib, avšak spojení poutem sesterské lásky, žijí podle evangelijních rad čistoty, chudoby a poslušnosti a to ve svém prostředí a povolání. „*V obecném pojetí dřívějších dob mohl být křesťan, který se snaží o dokonalost, jen mnichem... ,který se snaží o dokonalost ve společném životě v klauzuru kláštera“*.¹ Pět let po založení Společnosti, 27. ledna 1540, Anděla Merici umírá.

Postupně se společnost svaté Voršily rozšiřuje po celé Itálii. Roku 1566 arcibiskup kardinál Karel Boromejský přivádí voršilky do Milána a k Andělině Řeholi přidává doplňující kapitoly, těmi mimo jiné vytvoří vedle původní formy ve světě novou formu domu bez klauzury a slibů. I jiní biskupové uvádějí voršilky do svých diecézí a řeholi upravují podle konkrétních potřeb. Postupem doby tak vzniká velké množství na sobě nezávislých Společností s odlišnými Pravidly.

K odlišné situaci dochází ve Francii, kde pod vedením Otce Ramillona roku 1594 vzniká skupina asi 20 sester. Nejprve žijí francouzské voršilky podle upravené Řehole z Ferrari, tedy podobně jako sestry v Itálii. Tato upravená Řehole uchovala zásadní prvky

---

¹ Barsotti Divo, *Spiritualita svaté Anděly Merici*, Praha 2002, s. 20

Pravidel sv. Anděly: správu společnosti v rukou sester, snoubeneckou spiritualitu a radikální výklad evangelijních rad, zároveň však zavazovala k vyučování křesťanské nauky.²

Právě v té době byla ve Francii zavedena výuka katechismu otcem Ramilonem a Césarem de Bus. To zapříčinilo rychlý rozvoj a rozšíření voršilek, které napomáhaly obnově náboženského života místní církve výukou katechismu a jejichž služba byla tedy velmi vítaná. Roku 1600 vzniká skupina v Aix, r. 1602 v Marseille a zároveň i v Arbes, r. 1604 v Grenoblu a Toulouse, r. 1605 v Dijonu, r. 1607 v Bordeaux, r. 1608 v Paříži.

1.2 Přijetí řeholního způsobu života

Na základě ne zcela jasných příčin přijaly francouzské voršilky řeholní způsob života.³ První řádový dům byl otevřen v Paříži roku 1612. Na popud hmotné zakladatelky kláštera madame de Ste Baube bylo zažádáno v Římě o bulu povyšující Společnost na řád, tato bula byla po dlouhém vyjednávání vydána 13. června 1612 a slavnostně vyhlášena 11. listopadu 1612. V ten samý den se konala oblačka prvních dvanácti čekatelek. Sestry kromě slibu chudoby, poslušnosti a čistoty skládaly rovněž čtvrtý slib vyučování mládeže. Zda byla tato závažná změna dotýkající se samé podstaty díla sv. Anděly vyvolána nevstřícným vztahem francouzského státu k církvi či kvůli společenské výhodě založené na vyšší úctě vůči klauzurnímu způsobu života není jisté.⁴

Postupně získá ve Francii papežskou zřizovací bulu i dalších sedm voršilských kongregací. R. 1615 dům v Toulouse, o rok později v Bordeaux, r. 1619 v Lyonu a Dijonu, r. 1621 v Tulle, r. 1624 v Arbes a r. 1637 v Avignonu. Tyto domy následně zakládají podle stejné papežské buly, jakou byly zřízeny další řádové domy užívající stejné Stanovy a zvyklosti. Stanovy sepsané pro těchto osm historicky významných řádových domů (kongregací) zcela jasně odrážejí vliv jezuitů a oratoriánů. Těchto osm verzí stanov přijímají následně veškeré evropské i zámořské řádové domy. Ty domy, které byly založeny časově dříve před těmito kongregacemi, si zpětně volí, ke které kongregaci se přičlení. Do roku 1650 převzaly téměř všechny kongregované francouzské voršilky řeholní způsob života.

---

² Srov. RIO Marie-Benedikte: *Dějiny a spirituality Voršilek, sv.I, Roma: Římská unie řádu svaté Voršily*, s. 81.

³ Jedná se tedy o posun od života „ve světě“, kdy každá členka Společnosti žije sama ve svém prostředí, přes kongregovaný život ve společném domě, až po řeholní způsob života se skládáním slavných slibů a s papežskou klauzurou.

⁴ Srov. LINHARTOVÁ Marie Anna: *Historie kláštera sester voršilek v Praze na Novém Městě*, Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém Městě, ineditní svazek, s.15.

1.3 Založení Římské Unie řádu sv. Voršily

Na konci 19. století, pod vlivem složitých církevně státních vztahů v Itálii, dochází k ohrožení kláštera ve Via Victoria v Římě. Všechny komunity voršilek po celém světě jsou požádány o pomoc na jeho záchranu. Nakonec se o jeho záchranu postará klášter v Blois. Obdobná situace se zanedlouho opakuje s klášterem v Calvi, kterému Blois rovněž pomůže. Nejedná se pouze o pomoc finanční ale i správní. Z pohledu kanonického práva došlo k tehdy nezvyklé situaci, kdy tři nezávislé komunity ze tří různých diecézí, kláštery v Blois, Římě a Falci, spadaly pod jednoho nadřízeného.⁵ Tato situace byla předložena Svatému stolci, kterou tuto unii Blois – Řím – Calvi schválil. Do čela byla zvolena generální představená Matka Marie St. Julien Aubry.

Fungování této unie se osvědčilo a tak na základě žádosti protektora unie kardinála Satolliho a generální představené Matky Aubry, souhlasil papež Lev XIII. s tím, aby se jednotlivé komunity voršilek rozhodly, zda by rovněž nechtěly být sjednoceny pod jednu generální představenou se sídlem v Římě. 18. srpna 1900 rozesílá generální představená výzvu jednotlivým představeným klášterům sv. Voršily. *„Unie tedy byla předložena, nikoliv uložena. Dálo se to podle kanonických předpisů Posvátné kongregace a podle biskupů. Ale podle pravdy, mnoho biskupů oponovalo, což mělo vzápětí skutečnost, že mnohé komunity couvly.“*⁶ 15. listopadu 1900 je svoláno do Říma generální zasedání, kterého se zúčastnily zástupkyně oslovených komunit. Z celkem přítomných 71 se 62 z nich vyslovuje pro příslušnost k unii. Již 28. listopadu 1900 schvaluje ústně papež Lev XIII. Římskou unii, písemné dekret je pak vydán o necelé tři roky později 17. července 1903.

To že na začátku nepřijalo myšlenku společné unie značné množství komunit je možno s odstupem doby hodnotit pozitivně, neboť to umožnilo postupný růst a integritu Římské unie. Během 20. století pak dochází k pozvolnému rozšiřování unie o další komunity. Dnes tak vedle sebe koexistují samostatné komunity řádu sv. Voršily i komunity náležející k Římské unii. 17. prosince 1917 byla papežská klauzura změněna na biskupskou, rovněž sliby byly změněny pouze na jednoduché. Cílem bylo uvedení potřeb komunitního života s požadavky klauzury a slibů do vzájemného souladu. Sestry jako učitelky měly dále podle tradic „přísnou“ klauzuru, avšak s výjimkami pro jejich odlišný způsob života. Ukázalo se, že toto rozhodnutí správně reagovalo na požadavky doby. Papežská klauzura do té doby vyvolávala mnoho problémů, které byly řešeny neustálými dispensy, například v případě exkurze se žákyněmi.

5 Srov. RIO Marie-Benedikte: Dějiny a spirituality Voršilek, sv.I, Roma: Římská unie řádu sv. Voršily, 1989 – 1990, ineditní překlad, s. 336.

⁶ Tamtéž, s. 342.

2 Řád sv. Voršily v Čechách do roku 1948

2.1 Založení řádu

Z kongregace klášterů Bordeaux byl založen řád sv. Voršily působící v Čechách. „*Třicetiletá válka, stejně jako uzavření míru v Osnabrückeru a Münsteru (Vestfálský mír), způsobily rozsáhlé změny v Evropě.*“⁷ Střední Evropa se v té době nacházela v zpusťšeném stavu. Habsburkové zahájili protireformační snahy, rekatolizaci země a s ní spojené poněmčování. Zatímco výchovu chlapců zajišťovali především jezuité a piaristé, u dívek byla situace zcela odlišná, byl problém nalézt vhodné vychovatelky a učitelky, obzvláště pak pro dívky z vyšších vrstev.

Do Prahy přišly sestry 9.11.1655 z mateřského kláštera z belgického Luttychu a to na pozvání české hraběnky Sibylly z Lamboy, která učinila vynikající zkušenost s výchovou své dcery u voršilek v Kolíně nad Rýnem.⁸ Hraběnka se obrátila na pražského arcibiskupa Harracha, císařovnu Eleonoru a klášter voršilek v Kolíně nad Rýnem s prosbou o vyslání několika řeholnic do Prahy. Klášter v Kolíně nad Rýnem však neměl potřebné sestry na fundaci nového kláštera v Čechách a doporučil obrátit se na klášter v Liège, který žádosti vyhověl. „*Po všech náležitých přípravách v doprovodu hraběte a hraběnky z Lamboy, odebralo se dne 9. října 1655 celkem sedm řeholnic voršilek na cestu do Prahy k založení nového kláštera.*“⁹ Sestry si brzy získaly v Praze velkou vážnost a oblibu, a to zejména u šlechty, která jim svěřovala svou dívčí mládež na vychování.

Nejprve byl klášter dočasně umístěn na Malé Straně u zámeckých schodů, následovalo několik dalších provizorních míst, až konečně roku 1657 sestry zakoupily, s významným přispěním hraběte z Lamboy a generály de la Crone, dům Na Újezdě. V říjnu 1664 zakoupily dům na Novém Městě pražském, do kterého se z Újezdu přestěhovaly. Časem byly přikoupeny sousední domy a po jejich asanaci byl na jejich místě roku 1674 položen základní kámen nového kláštera., který byl dostavěn roku 1678. Roku 1704 je pak v blízkosti kláštera vystavěn i kostel a to ke cti a slávě patronky řádu sv. Voršily.¹⁰ Roku 1894 byl dokončena novostavba školy.¹¹

2.2 Rozšíření po Čechách

Z kláštera na Novém Městě pražském byly následně založeny kláštery na Hradčanech, v Kutné Hoře a Olomouci, z Olomouce pak klášter v Brně. „*31. května 1875*

⁷ 1648, in: Kronika lidstva: Bratislava:Fortuna print, 1992, 496, sl.1.

⁸ Srov. HAVLOVÁ Ludmila: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, in: VLČEK Vojtěch (ed.): Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989), Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, 407.

⁹ KETTNER Jiří: Dějiny pražské arcidiecéze v datech, Praha: Zvon 1993, s. 96.

¹⁰ Srov. Kol. sester: Dějiny kláštera voršilek v Praze, ineditní svazek, s. 7–8.

¹¹ Srov. LINHARTOVÁ Marie Anna: Historie kláštera sester voršilek v Praze na Novém Městě, Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém Městě, ineditní svazek, s.24.

byly v Prusku zrušeny všechny katolické školy a internáty. Voršilky, které odtud emigrovaly, založily školy a penzionáty v Hostinném, Přestavlkách, České Skalici, Jeseníku, Liberci a Králikách, odkud se později odstěhovaly do Doks. Obvykle voršilky vedly školy mateřské, obecné měšťanské, odborné školy pro ženská povolání (tříleté, lidově zvané rodinné školy) a penzionáty. V Praze nadto dívčí reálné gymnázium, v Hostinném sirotčinec a v Kutné Hoře učitelský ústav.¹²

Velké množství německých kandidátek výrazně opozdilo počátkem 20. století počestění klášterů. Ačkoli byla roku 1897 sestrami v Praze otevřena 1. česká obecná škola a o pět let později i škola měšťanská, bylo například v pražské komunitě dovoleno až roku 1910, aby rozjímání, modlitby, čtení při stole, exhorty a konference byly obden v českém jazyce.¹³

2.3 Vstup do Římské unie

Myšlenka vytvoření Římské unie se v Čechách šířila poměrně pomalu a to z Bratislavy. Zde velmi horlivě šířila myšlenku unie první slovenská provinciální představená Matka Ignácie Irtzinger, která několikrát psala v této záležitosti dopisy českým klášterům a některé z nich i osobně navštívila proto, aby lépe vysvětlila výzvu papeže Lva XIII ke sjednocení. Nicméně až později, v období po 1. světové válce, kdy myšlenku podpořili noví biskupové, začínají jednotlivé komunity do Římské unie vstupovat. Například roku 1921 vstoupila do unie liberecká komunita voršilek a to na doporučení litoměřického biskupa Josefa Grossa. Roku 1922 nabádal ke vstupu do unie klášter v Kutné Hoře biskup Karel Kašpar, později ho podpořil i olomoucký arcibiskup Antonín Cyril Stojan. V lednu 1925 zasílá Ludmila Petránková, Matka kutnohorského konventu, která se významným způsobem přičinila o šíření myšlenky Římské unie, dopis do Říma, ve kterém popisuje situaci mezi českými kláštery. Podává informaci o setkání představených českých klášterů v Kutné Hoře a o kontaktech s Bratislavou.¹⁴ Rovněž o touze některých z nich připojit se k unii. Jednalo by se o komunity v Praze, Kutné Hoře, Přestavlkách a v Brně, které by mohly vytvořit českou provincii. Kutnohorské sestry se rozhodly vstoupit do unie roku 1926.

---

¹² HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, 407.

¹³ Srov. Kol. sester: Dějiny kláštera voršilek v Praze, s.16.

¹⁴ Srov. tamtéž, s.16.

Klášter v Praze je připojen na začátku roku 1928. Nejdéle trvalo rozmýšlení klášteru v Přestavlkách, který se připojil k unii až roku 1932. Jako jediný do unie nikdy nevstoupil klášter v Jeseníkách.¹⁵

S ohledem na to, že pro vytvoření provincie bylo nutno nejméně tři domů, tvořily ze začátku jednotlivé domy víceprovincii závislou přímo na Generalátu. Dne 28. října 1928 byla zřízena Československá provincie, do které patřily české a moravské kláštery v Praze, Kutné Hoře, Liberci, Hostinném, Olomouci, a Přestavlkách a slovenské kláštery v Bratislavě, Trnavě, Modré, Ožd'anech, Velkých Levárech a Cíferu. Provinciální představenou se stala již zmíněná Matka Ludmila Petránková.

Roku 1932 byla Československá provincie, zejména kvůli národnostnímu citění, rozdělena na Českou provincii zahrnující i Moravu a Slovenskou provincii. Oběma provinciím zůstává společný noviciát na Slovensku v Cíferu. V tomto noviciátu se formovaly novicky ze Slovenska, Německa, Česka a Maďarska.

V třicátých letech se rovněž konsolidovaly poměry jak v zemi tak i provincii. Římská unie otevírá sestrám nové rozměry a ony využívají jejích výhod. Jsou posílány do ostatních klášterů na výpomoc a získání zkušeností,¹⁶ některé z nich byly poslány dokonce až do Francie, aby si tam rozšířily své jazykové schopnosti.

Roku 1933 je zřízen v Praze Studijní dům, jehož cílem je umožnit mladým sestrám, juniorkám a aspirantkám akademické vzdělání tak, aby mohly vykonávat pedagogickou činnost na středních školách. Díky Římské unii mohly ve Studijním domu působit i významné sestry ze zahraničních provincií, např. z Francie, USA či Chorvatska. Jednalo se o opravdu kvalitní záměr, který již bohužel nebyl po zrušení komunistickým režimem roku 1949 nikdy obnoven.

2.4 Okupace a II. světová válka

Roku 1937 protestoval papež Pius XI. Encyklikou „Mit brennender Sorge“¹⁷ proti vzrůstajícímu nacismu v Německu. 29. září 1938 je v Německu uzavřena Mnichovská dohoda mezi Německem, Velkou Británií, Itálií a Francií, která stanovila, že Československo musí odstoupit Německu oblasti Sudet, osídlené převážně německým obyvatelstvem. 1. října téhož roku pak na území Sudet vstoupily německé jednotky. 14. března 1939, na německý nátlak, vyhlásil Jozef Tiso samostatný Slovenský stát, jehož byl

---

¹⁵ Srov. TEJKALOVÁ Víta: Dějiny Českomoravské provincie Římské Unie řádu sv. Voršily, ineditní svazek, s. 103.

¹⁶ Jedná se např. o výpomoc na Slovensku při zřizování ústavu vzdělávání učitelek mateřských škol.

¹⁷ Překl. S horoucí starostí

později zvolen prezidentem.¹⁸ 15. března okupovala německá vojska české země, následující den německý ministr zahraničí Joachim von Ribbentrop oznámil zřízení protektorátu Čechy a Morava.¹⁹ Toto zřízení formálně zaručovalo autonomii, která však musela být ve shodě se všemi politickými, hospodářskými a vojenskými potřebami říše.

„Klášterní školy včetně německých byly voršilkám odebrány v letech 1939–1942, sestry nesměly do konce okupace vyučovat.“²⁰ Např. o zrušení a zabránění pražského gymnázia německým učitelským ústavem se zmiňuje klášterní kronika z roku 1942 takto: „Dne 2. září sešlo se žactvo na zahradě a v devět hodin sloužil dp. Antonín Franc mši sv. s *Veni sancte*. Kostel byl plný dětí. V 11 hodin dopoledne téhož dne telefonoval pan okresní školní inspektor, že naše obecná i hlavní škola je zrušena s okamžitou platností. Odpoledne sdělily jsme tuto smutnou zprávu žactvu, které s pláčem odcházelo... Do deseti dnů jsme měly klášter vykliditi. Svatý Josef nás však nevydal zcela. Ponechány nám místnůstky před klausurou v I. a II. patře, koridor kol kostela a divadelní sál s jevištěm, předsíní, šatnou a chodbou.“²¹ Jak je patrné i z tohoto záznamu kroniky, v některých klášterech byly prostory užívané sestrami zabrány a usídlil se zde wehrmacht (klášter v Hostinném) či české četnictvo (klášter v Praze). Sestry pak byly nuceny používat pouze malou část budovy.²²

Zákaz vyučování přiměl sestry hledat jiné pracovní příležitosti. Některé sestry, které byly zdravotnice, či měly ošetrovatelský kurz, začaly pracovat v nemocnici Pod Petřínem, vedené Milosrdnými sestrami sv. Karla Boromejského. Další sestry byly zodpovědné za studentky z Deutsche Heimschule. Tři sestry vyučovaly na několika pražských školách, dokud to bylo dovoleno, náboženství. Zbytku sester poskytnul plzeňský komerční rada Josef Chudáček ruční domácí práci v družstvu Dorka, jehož byl majitelem.²³ Práce spočívala ve výrobě předmětů z lykocelu, např. dámských kabelek či pásků. Provinciální představená Matka Anežka Škaloudová z Prahy byla internována gestapem do Kutné Hory, „kvůli nějakému svému výroku“²⁴ a byl jí zakázán výkon jejího úřadu. Na její místo byla generální radou jmenována M. Ludmila Petránková s titulem delegátka generalátu. V květnu 1945 skončila II. světová válka. Bylo vydáno nařízení o deportaci všech německých sester z klášterů do Německa či Rakouska.

---

18 Srov. VAŠKO Václav: Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, str. 26.

19 Srov. 1938 a 1939, in: Kronika lidstva, s. 930, sl.2 a s. 934, sl.1.

20 HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, 408.

21 Kol. sester: Kronika Praha 1942–1946, s.2.

22 Srov. HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, 408.

23 Srov. tamtéž, 408.

24 Srov. tamtéž, 408.

2.5 *Poválečná situace v letech 1945–1948*

Výstižným popisem tohoto období může být výňatek z jedné z tehdejších publikací:²⁵ „*Po osvobození je církevně politická situace u nás charakterizována především pevně zakořeněnými a značně rozšířenými náboženskými předsudky a vysokou příslušností k církvím... k níž patřily více než dvě třetiny všech občanů našeho státu... Početnosti jednotlivých církví však zdaleka neodpovídá účast v jejich náboženském životě, protože většinou šlo o tzv. matrikové členy, kteří se nestarali o náboženský život a pro něž byla příslušnost k některé z církví pouhou formalitou. Mnohem menší procento tvořili bigotní věřící, kteří se pravidelně zúčastňovali bohoslužeb a přísně zachovávali všechna církevní ustanovení.*“²⁶ K nejzhoršivějším následkům okupace na lidech patřil strach, přílišná opatrnost, stahování se do soukromí, udavačství, znevažování jakékoli autority, hlad po materiálních statcích získaných jakýmkoli způsobem a kulturní zplnění.²⁷

Církev byla těžce zdecimována, pražské arcibiskupství nebylo obsazeno pět let, brněnské rovněž tak. V Českých Budějovicích nebyl obsazen úřad biskupa dokonce po šest let. Podle oficiálních statistik bylo za okupace 487 katolických kněží zatčeno, bylo potlačováno vyučování náboženství na školách, katolické organizace a spolky rozpuštěny, katolický tisk zastaven a řády perzekuovány.²⁸ V tomto obtížném stavu měla církev opětovně začít hlásat Krista.

„*Za okupace nebyl zákaz přijímání dorostu a vstup do kláštera byl dokonce povolen i dívkám ročníku, který měl jít na nucené práce do Německa.*“²⁹ Díky tomu bylo obnovení činnosti klášterů po válce jednodušší. V tomto období bylo umožněno i přijímání tzv. voršilských „Oblátek“, které měly působit jako třetí řád ve světě podle odkazu sv. Anděly. Za pomoci Matky St. Claire Counort ze Studijního domu je v Českomoravské provincii zavedla provinciální představená M. Anděla Vondrášková. Oblátky nosily civilní oděv. Se vstupem do noviciátu obdržely medailku sv. Anděly a prostý závoj, který mohly obléci v chóru při slavnosti sester, rovněž obdržely i jméno a příslib, že v hodině smrti budou oblečeny v řeholní šat. Tento statut voršilských oblátek (ObsU) byl ustanoven generální

²⁵ Jednalo se o proticírkevní publikaci.

²⁶ Srov. VAŠKO Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, sv. I, Praha: Zvon, 1990, s. 39.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 40.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 40.

²⁹ Srov. HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, 408.

kapitulou roku 1947, nicméně jeho trvání nebylo dlouhé, již následující kapitula v roce 1953 jej zrušila.

Sestry se okamžitě po ukončení války snažily o obnovení škol tak, aby vše bylo připraveno na začátek školního roku 1945–1946.³⁰ Situace ve školství obecně však nebyla jednoduchá a v církevním školství o to složitější, neboť antiklerikalismus a komunismus postupně upevňovaly své pozice ve společnosti.³¹ Ministerstvo školství propagovalo přijetí nevhodné sovětské školské soustavy, která byla v té době oproti československé zastaralá.³² Rovněž se vedly diskuze o zestátnění církevního školství. To mělo svůj nebezpečný precedens již na Slovensku z roku 1944, kdy během slovenského povstání Slovenská státní rada konfesní školství zestátnila.

8. července 1945 vydalo ministerstvo školství mlhavé prohlášení o tom, že se na zavedení jednotné školské soustavy usilovně pracuje, avšak školní rok 1945–1946 začne na základech dosavadní školské soustavy. Začátkem září proběhla tiskem vlna článků o chystaných školních reformách, která iniciovala intervence za zachování církevního školství ze stran rodičů. Těm se dostalo ujištění, že prozatím církevní školy rušeny nebudou a jejich zrušení bude projednáno Národním shromážděním až po volbách v příštím roce. Nicméně již 27. října 1945 byl vydán dekret prezidenta republiky, který výrazně postihl katolické učitelství vedené převážně ženskými řeholemi.³³ Dekret předepisoval povinné vysokoškolské vzdělání učitelům žáků nižších stupňů, „v důsledku toho zanikly dosavadní učitelství střední školy.“³⁴ Tak zanikla například voršilská škola v Kutné Hoře.³⁵ Tehdejší komunistický ministr Zdeněk Nejedlý mimo jiné prohlásil: „*Díváme-li se na věci církevní u nás ze stanoviska státu národního, lidového, jde o to, aby se církve neizolovaly. Otázka církevního školství například není ani tak otázkou náboženskou, jako spíše otázkou této izolace.*“³⁶

V letech 1946–1947, v době přípravy školské reformy se situace postupně zhoršovala, což vyvolávalo potřebu obrany ze strany církve. Koncem léta 1946 proběhla na Slovensku rozsáhlá podpisová akce, zorganizovaná Katolickou školní radou, na obnovu

---

³⁰ Kol. sester: *Kronika Praha 1942–1946*, s.130.

³¹ O tom svědčí například úryvek z dopisu adresovaného Slovenské národní radě: „...Nově zvolený národní výbor v Modre na svém prvním zasedání dne 19.7.1945 se usnesl protestovat proti hanebným útokům fašistických a klerikálních živlů namířeným proti SNR... My jsme s radostí uvítali zestátnění veškerého školství a žádáme, SNR, aby v linii, započaté za slavného banskobystrického povstání vydržela a ní pokračovala. Nedopustíme, aby lidová demokracie byla zneužívána. Žádáme, aby klerikalismus byl potlačen a oslaben tam, kde je nejcitlivější. Žádáme, konfiskaci církevních majetků a zrušení patronátních práv.“

³² I sovětsí školští odborníci byli udiveni, že je chce Československá republika následovat a s jeden z nich se s údivem zeptal: „Vy, národ Komenského, se jdete učit od nás?“

³³ Nutno dodat, že opatření nemělo primárně proticírkevní charakter.

³⁴ VAŠKO: *Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, sv.1, str. 38.

³⁵ Srov. tamtéž, sv.1, str. 185.

³⁶ Tamtéž, str. 38.

církevního školství, kterou následovala celostátní porada pracovníků na Velehradě, jež vyhlásila tři zásady školní politiky katolické církve, mimo jiné právo církve zakládat a vést školy všech typů a stupňů.

Koncem února 1947 byla v novinách zveřejněna připomínka Svazu katolických žen a dívek k základnímu učitelskému zákonu, ve které se ženy dovolávaly Košického vládního programu, podle něhož „budou obnoveny školy všech kategorií uzavřené ,okupanty a háchovským režimem“³⁷ a „postátnění církevních škol bylo by rozpoutáním kulturního boje...“³⁸

V březnu 1947 vyzval arcibiskup Beran kompetentní státní činitele, aby zvážili, zda je nutné řešit tuto delikátní otázku v době, když je politická situace nepříliš stabilní, a uvádění slovenského precedensu se jeví jako státnická chyba.

V květnu 1947 se v pražské Lucerně konalo manifestační shromáždění katolického lidu za svobodnou školu, na kterém byla znovu prohlášena nutnost zaručení svobody vyznání a nesouhlas se zestátněním veškerého školství. „Bylo by hrubým porušením ústavních svobod, kdyby českoslovenští katolíci měli být donucováni svoje děti posílat do škol, o nichž vědí, že jsou prolnuty bezboženeckou výchovou a že sémě víry, respektu a přikázání desatera a úcty k lidské duši bude přívalem výsměchu špatných lidí udušeno.“³⁹ Církevní kruhy však nebyly ve svých názorech homogenní, československá církev, jako jediná mezi křesťanskými církvemi, zaujala 16. května 1947 k jednotné škole jednoznačně pozitivní stanovisko. Po shromáždění v Lucerně se konala za velké účasti katolického lidu obdobná manifestační shromáždění i na dalších místech republiky, např. v Kolíně, Kladně, Hradci Králové a Plzni.

Při projednávání zákonů o školské reformě došlo k prudkým střetům mezi předsedou lidové strany Šrámkem a arcibiskupem Beranem, v níž se arcibiskup bránil snaze „katolické strany“ řídit církve.

Na samém začátku ledna 1948 se v Praze konala konference ředitelů a ředitelky všech českých katolických škol, na které byla založena Ústředna svobodných škol, která oficiálně reprezentovala české katolické školství. To předložilo ministru školství Stránskému další memorandum reagující na tehdejší situaci. Veškeré protesty, žádosti, prohlášení a memoranda týkající se školské reformy však zůstaly nezodpovězené.

26. ledna 1948 proto zaslali českoslovenští biskupové nové memorandum v němž píší: „ ,Uznáváme nutnost školské reformy... a chápeme výhody v navrhované škole

---

³⁷ Tamtéž, str. 181.

³⁸ Tamtéž, str. 181.

³⁹ Tamtéž, str. 181.

*jednotné. V této věci ponecháváme úplně slovo odborníkům...’’*⁴⁰ a zároveň v něm apelují v zájmu demokracie na zachování svobody náboženství.

V roce 1947 spravovaly voršilky tyto církevní školy: Dívčí reálné gymnázium v Praze; dvě hudební školy v Brně, Liberci; čtyři školy pro ženská povolání v Olomouci, Brně, Liberci a Přestavlkách; čtyři měšťanské školy v Praze, Olomouci, Liberci a Přestavlkách; tři obecné školy v Praze, Olomouci a Liberci a jeden dívčí penzionát v Brně.⁴¹

---

⁴⁰ Tamtéž s. 184.

⁴¹ Srov. tamtéž s. 184-188.

3 Činnost sester v období komunismu 1948–1989

3.1 Rok 1948–1950

Počátkem roku 1948 byla politická situace napjatá, neboť politické strany zápasily o moc. Tento zápas skončil v únoru státním převratem, během kterého získala absolutní moc ve státě komunistická strana. „Církev zůstala v únorových dnech stranou pozornosti, stranou politického dění... strach ovládl křesťany jako kohokoli jiného...“⁴² Následný komunistický teror pokrýval všechny oblasti hospodářského, kulturního a církevního života.

Již v březnu 1948 schválilo Národní shromáždění zemědělské zákony. Na základě nich přišla církev o 108 souborů církevního majetku o průměrné výměře 2 468 hektarů. Více než zemědělské zákony zasáhl církev školský zákon - Zákon o jednotné škole - vydaný 21. dubna 1948. Jak hlásala úřední místa – zákon byl převratný, neboť odstraňoval nespravedlivou diferenciaci žáků. Osnova počítala pouze se státními školami.⁴³

„Podle souhrnného záznamu, vypracovaném církevním oddělením politické sekce ministerstva zahraničních věcí... se týkala školní reforma v Čechách a na Moravě 53 obecných katolických škol, 45 měšťanských, 12 učitelských ústavů, 12 gymnázií atd.“⁴⁴

Pražské komunitě voršilek byl penzionát znárodněn v dubnu 1948, několik dnů po oznámení převzala jeho správu Katolická charita. V dubnu 1949 byly pražské komunitě odebrány i školy. V Kutné Hoře sestry řídily penzionát a školy od mateřské po měšťanskou až do násilné integrace 27.zář 1950.⁴⁵

9. června 1948 pronesl na schůzi ústředního výboru Klement Gottwald plán na likvidaci církve, která by se v budoucnu mohla stát základnou reakce a odporu proti režimu: „Myslím, že bychom měli vzít kurs na to, odpoutat katolickou církev od Vatikánu. Dostat je tak daleko, aby se s Vatikánem rozešli a stali se národní církví... je nutné církev neutralizovat a dostat ji do svých rukou tak, aby sloužila režimu.“⁴⁶ V polovině roku 1948 bylo „za církevní záležitosti“ neoprávněně uvězněno 68 kněží a několikanásobně více laiků.

V říjnu 1949 odhasovalo Národní shromáždění zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/48 Sb., který legalizoval zásah orgánů proti třídnímu nepříteli, církvi, kněžím a věřícím. „Za rozvracení republiky“ čili velezradu či „podvracení

⁴² Tamtéž s. 246.

⁴³ Srov. VAŠKO Václav: Neumlčená.Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, sv. II, Praha: Zvon, 1990, s. 17-20.

⁴⁴ Tamtéž s.20.

⁴⁵ Srov. HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, 410.

⁴⁶ Srov. VAŠKO: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, sv. II, s. 34-35.

republiky“ byly v následujících letech odsouzeny desetitisíce nevinných lidí na mnoho let do vězení a někteří i k trestu smrti. O měsíc později byl vydán zákon o nucených pracích, který zřídil pracovní tábory. Do nich byly umístěni lidé nepohodlní režimu, mezi nimi i mnoho kněží.

V říjnu prohlásil generální tajemník KSČ Rudolf Slánský k církevní problematice: „...Vzali jsme biskupům půdu. Vzali jsme církvi všečen tisk. Všude do konzistoří jsme obsadili komisaře. Zavřeli jsme církevní školy, letos nebyla otevřena ani jedna církevní škola. Ted' postupně jim bereme kláštery. Zavíráme kněze... Bylo by dobré, kdybyste měli připravené takové černé listiny těch největších štváčů v krajích a okresech...“⁴⁷

14. října 1949 přijalo Národní shromáždění tzv. církevní zákony. Tyto zákony uvrhly církev a všechna náboženská společenství do úplného područí státu. Jejich činnost se stala závislá na libovůli administrativy, bezpečnostních orgánů a komunistických funkcionářů. Duchovenskou činnost mohly vykonávat pouze osoby, které k tomu mají státní souhlas. Stát tak získal nástroj, jak zbavit kněze i biskupa služby, kdykoli se mu to zlíbí a to bez možnosti odvolání. Duchovní se stali rovněž zaměstnanci církve, byli finančně zabezpečeni státem. Všechna patronátní práva nad kostely, obrocími atp. přešla na stát, byl zřízen Státní úřad pro věci církevní, který zajišťoval plnou kontrolu nad církvemi.

„K únoru 1948 působilo na území Československa 61 řeholních společenství, 25 mužských a 36 ženských s přibližně 15 200 členy, 3 000 mužů a 12 200 žen.“⁴⁸ 27. února 1950 byl schválen plán na likvidaci řeholí. Nejprve bylo rozhodnuto připravit procesy s představenými řádů, na jejichž základě bude možné následně zahájit akci proti klášterům. Zatýkání představitelů řádů v Čechách a na Moravě začalo 15. března.⁴⁹ Zároveň byla tato akce spojena s důkladnými prohlídkami vybraných klášterů a dosazením vládních zmocněnců. 16. března 1950 byl vyhoštěn diplomatický zástupce Vatikánu ze země. Po vyšetřovací vazbě, trvající dva týdny, byl 31. března zahájen soudní proces.⁵⁰ 4. dubna 1950 byl vynesen rozsudek, který zněl - těžký žalář od 9 let až po doživotí.⁵¹

3.2 Akce „K“ a „VŽK“ – likvidace klášterů v roce 1950

Následovala akce „K“, která měla, podle slov generálního sekretáře strany Rudolfa Stránského, znamenat největší dosud zasazenou ránu církevní hierarchii. Jednalo se o

⁴⁷ Tamtéž s. 97.

⁴⁸ Tamtéž s. 150.

⁴⁹ Jednalo se o deset obviněných, z nichž devět patřilo k výkvětu řeholního kléru, desátý byl zařazen do procesu pro ochotu vypovídat dle scénáře.

⁵⁰ Jedním z šesti soudců byla i Dr. Brožová – Polednová.

⁵¹ S výjimkou již zmíněného nasazeného premonstráta Bartáka, který vyvázl pouze se 2 roky.

likvidaci klášterů v Čechách, Moravě a Slovensku a integraci řeholníků do velkých klášterů jako byly například Osek, Broumov, Želiv.

První fáze se týkala pouze mužských řádů a proběhla ve dvou etapách v rozmezí 14 dnů, vždy v noci. Při první v noci ze 13. na 14. dubna 1950 probíhalo vše na způsob vojenské operace, kdy desítky ozbrojenců vtrhli do klášterů, přinutili řeholníky se obléci a s nejnnutnějšími věcmi opustit klášter nákladními automobily do míst soustředění.

Následně vyšla tisková zpráva: „...*Bylo zjištěno, že nástrojem zahraničních nepřátel republiky se staly katolické kněžské řády... bylo prokázáno, že v četných kláštorech byli ukryváni nepřátelští agenti, vyzvědači a dokonce vrahové... byla odhalena skladiště zbraní, tajné vysílací stanice... aby bylo znemožněno pokračování nepřátelské činnosti... byly řády soustředěny do několika klášterů... uprázdněné budovy budou nadále sloužit především potřebám katolické charity a sociálním a zdravotním účelům...*“⁵² Při druhé v noci z 27. na 28. dubna byly již zbylé kláštery informovány a zabrání klášterů probíhalo méně násilně. Většinu klášterních budov zabralo ministerstvo vnitra a armáda.⁵³

Druhá fáze pod označením „VŽK“ - vyklizení ženských klášterů, neproběhla s ohledem na množství řeholnic, kterých bylo přes 10 tisíc, najednou, ale postupně, od konce srpna do října 1950. Celkově bylo zlikvidováno na 720 ženských klášterů. Všechny sestry měly možnost se rozhodnout, zda se chtějí vrátit do civilního života a tak se vyhnout internaci.⁵⁴ Někde probíhalo vyklizení brutálněji, někde s větší slušností. „*Tímto zásahem byly postiženy zejména ty řády a kongregace, které se zabývaly školskou činností a výchovou mládeže.*“⁵⁵ Cílem akce bylo zamezení vlivu sester na poli školském, výchovném, zdravotním a sociálním. Na některých místech, zejména v ústavech a různých sociálních a charitativních zařízeních se to však nezdařilo, neboť nebyl nikdo, kdo by za sestry chtěl nastoupit. Například v Praze-Smíchově ve škole pro hluchoněmé se udržely sestry de Notre Dame až do října 1955.⁵⁶

3.3 Perzekuce voršilek v letech 1950 až 1966

Již od března 1950 kronika provincie mlčí. Situace byla vážná a zároveň měly komunity i značné ekonomické starosti.

Jak již bylo dříve zmíněno, česká a slovenská provincie měly společný tříletý juniorát v Praze a dvouletý noviciát v Batizovcích na Slovensku. V květnu 1950 bylo

⁵² Tamtéž s. 152-153.

⁵³ Srov. tamtéž s. 149 – 153.

⁵⁴ Dle dostupných informací k tomuto nedocházelo a není znám případ takového vystoupení z řádu. I později odcházely sestry z komunity ojediněle a to nejčastěji ze zdravotních či rodinných důvodů.

⁵⁵ Tamtéž s. 191.

⁵⁶ Tamtéž s. 189.

s ohledem na nejistou situaci rozhodnuto, že šestnáct uchazeček v juniorátu složí předčasně předepsané maturitní zkoušky a budou urychleně poslány do noviciátu na Slovensko. K výbavě dostaly postulanky pro případ nouze i řeholní oděv s instrukcí, aby si jej v případě nouze oblékly i bez obláčky.⁵⁷

V den svátku sv. Augustina 28. srpna 1950, zrovna v době adorace, zastavil před klášterem autobus s vlekem a několik aut s civilně oblečenými muži. Jejich mluvčí se pokusil lží vylákat novicky do autobusu. Prý přijel na žádost slovenské provinciální představené z Bratislavy a má je dopravit do jiného kláštera. Novicmistrová si chtěla ověřit tuto informaci telefonicky, ale to jí nedovolili, telefonní linka byla již přerušena. Sestry, kterých bylo v noviciátě kolem čtyřiceti, se tedy začaly balit. Novicmistrová požádala muže, aby pokud jsou věřící, respektovaly klauzuru. Příslušníci StB klauzuru opustili, toho sestry hned využily, zavřely za nimi těžké dřevěné dveře a v klauzuře se zabarikádovaly. Příslušníci následně přeřezali kovové mříže a pronikli opět do klauzury oknem. Zde našli sestry v kapli jak se modlí a jedna po druhé zpovídá duchovnímu správci. Novicmistrová dala postulankám pokyn, abys si i ony, pokud chtějí, oblékly řeholní oděv. Příslušníci sestrám poručili aby nastoupily do připraveného autobusu, který byl přistavený k zadní straně domu, tak aby ho nikdo z vesničanů neviděl a nemohl bránit odjezdu sester. Sestry očekávaly, že je čeká osud mučednic. Autobus je popovezl jen o kousek dál, kde počkali až se rozední a následně byly převezeny do Modré u Trnavy, kde byly ubytovány ve zrušené klášterní škole sester voršilek. Jaké to pro ně bylo příjemné překvapení. Klášter však byl již pod dozorem Bezpečnosti a denní program určoval civilní správce. Každý den byly odváženy na valníku za prací do státního statku, kde pomáhaly při sklizni tabáku, čiroku, hroznového vína či řepy nebo sázely stromky. Po práci následovala školení a především přemlouvání, aby odešly do civilu. Mladým sestrám bylo zdarma nabízeno studium na ošetřovatelské škole. Po zjištění, že přemlouvání není účinné, bylo sestrám vyhrožováno, že stejně musí sestry odejít neboť nemají to „třetí“, čímž mysleli věčné sliby. Novicmistrová tedy hned koupila všem prstýnky, které byly vnějším znamením, že sestry patří Kristu. Sestry byly nadšené a ochotné pro Krista trpět, hlavně že byly spolu.⁵⁸

V říjnu 1951 byly sestry opět přestěhovány do továrního areálu podniku Lenas, tentokrát do Hanušovic na Moravě, kde zpracovávaly ve staré tovární budově len. Sestry zde byly pod dozorem referentky, celý areál byl střežen a bez legitimování do něj nikdo

---

⁵⁷ Srov. tamtéž s. 192.

⁵⁸ Srov. MARŠÍK Jakub: Strukturované rozhovory se sestrami OSU, Jiřetín pod Jedlovou: 25.10.2008. Nепublikováno.

nesměl vstoupit.⁵⁹ Společně s nimi zde byla internována také komunita starších sester z Košic a slovenských sester vincentek.⁶⁰ Přímo v továrně si sestry vyhradily jednu místnost, kterou upravily jako kapli. Zde také složila skupina nejstarších novic své první sliby.

26. září 1950 přišlo do všech voršilských klášterů oznámení o zrušení jejich penzionátů a veškeré činnosti spojené s mládeží. Zároveň byly příslušnými úřady informovány o to, že budou převezeny na jiné místo. Tato zpráva pro ně nebyla až tak překvapující, neboť již věděly, že byly odvezeny sestry de Notre Dame do Broumova.

Klášter voršilek na Národní třídě byl obsazen následující den. „27. září jsme se některé vracely z fakulty ze zápisu do dalšího ročníku. U vrátnice našeho domu jsme byly zadrženy, abychom se legitimovaly. Vrátnice i chodby byly plné uniformovaných členů SNB. Poněvadž jsme s sebou legitimace nenosily, musela představená dokázat, že k nim patříme. Pánové si nás rozestavili podél stěny na chodbě, zjistili naši totožnost a začali ideologickou přednášku. Zejména měli v úmyslu zlákat svými sliby nás mladé: dostudujeme za státní útraty, dostaneme výhodná ředitelská místa ve školství za podmínky, že vystoupíme z řádu. Nato volali každou jménem, aby se sama vyjádřila. Nastala chvíle ticha. Bylo slyšet jen jména sester a jejich jasné ANO na otázku, zda-li chce zůstat v řádě a jejich jasné NE na otázku, zda-li vystupuje z řádu. Oddychly jsme si všechny, když bylo slyšet samé Ano a potom Ne.“⁶¹

Klášter byl zevrubně prozkoumán, domovní prohlídka trvala až do pozdních nočních hodin. Policie zabavila účetní knihy. V noci 28. září na svátek sv. Václava měly sestry naposledy mši v kapli. Ve čtyři hodiny ráno pak opouštěly sestry klášter zadním východem do Ostrovní ulice, kde již byly připraveny dva autobusy a nákladní auto. S sebou si mohly sestry vzít pouze osobní věci, peřinu a židli, na každé čtyři sestry pak mohl být vzat jeden stolek. I přes množství příslušníků SNB se přišli se sestrami rozloučit někteří přátelé. Za absolutního ticha nastoupily sestry do přistavených autobusů a eskorta je dopravila k ránu do broumovského kláštera. Zde byly přivítány slovy jedné ze sester: „Vítáme vás v koncentračním táboře.“ V prázdných a studených celách pak byly na stěnách napsány citáty z písma a povzbuzující slova od kněží či řeholníků, kteří obývali cely před nimi.⁶²

⁵⁹ Srov. HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, 408-409.

⁶⁰ Srov. TEJKALOVÁ: Dějiny Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily, ineditní svazek, s.35.

⁶¹ TEJKALOVÁ: Dějiny Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily, ineditní svazek, s.32.

⁶² Jednotlivé prameny, z kterých je čerpáno (Dějiny Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily, Ženské řehole za komunismu a Neumlčená) se v některých detailech rozcházejí. Jedná se například o den obsazení kláštera či hodinu deportace, datum převozu atp.

V broumovském klášteře, patřícím dříve benediktínům, bylo roku 1950 soustředěno 147 voršilek z celé provincie. Jednalo se o komunity z Liberce, Olomouce, Kutné Hory a Prahy.⁶³ Celkem zde pak bylo na 600 sester různých řádů a kongregací. Klášter byl hlídáný ozbrojenými složkami ministerstva vnitra, velitelkou – referentkou tábora byla důstojnice, soudružka Divoká, která rovněž vykonávala i vrchní dozor při práci, po práci pak sestry ideologicky vzdělávala, rovněž cenzurovala poštu, dovolovala návštěvy a starala se o denní režim.⁶⁴

Ubytování bylo svízelné, ze začátku spaly sestry ve velkém počtu vedle sebe pouze na matracích položených přímo na zemi. Později jim byly na ráznou žádost představené poskytnuty další prostory na bydlení a nejnnutnější nábytek.

Sestry pracovaly jako domácí dělnice v ubikacích nebo dílnách areálu pro nedalekou textilku Úpolen, pro kterou opravovaly kazy na textilní metráži. Staré sestry pak stříhaly ručníky či draly peří. Jiné sestry dělaly zemědělské práce na poli.⁶⁵

V Broumově byly sestry podle svých komunit i se svými představenými. V roce 1951 však došlo k jejich rozdělení, které razantně zpřetrhalo původní vazby. Sestry byly rozděleny do různých míst, avšak striktně podle věku a s ním spojenou schopností manuální práce.

31.května 1951 byly z Broumova odvezeny všechny sestry starší šedesáti let do moravské Vidnavy. Jednalo se o 45 sester, nic nepomohly hlasité protesty spolusester. 22.srpna 1951 bylo odvezeno osmnáct nejmladších sester do třiceti let do Vansdorfu. 21.října 1951 pak byly přesunuty sestry středního věku do Hynčic. Noviciát byl přesunut, jak již bylo zmíněno, o den dříve do Hanušovic.

3.3.1 Vidnava

Nejstarší sestry byly ve Vidnavě ubytovány v budově bývalého semináře. Budova byla přeplněna, neboť zde kromě voršilek byly soustředěny i sestry boromejky, sestry sv. Kříže, dominikánky a školské sestry. Sestry trpěly nedostatkem místa. Například jedna malá místnost sloužila přes den jako chór, jídelna, v noci pak jako ložnice představené a

---

⁶³ V té době již neexistovala komunita v Přestavlkách, odkud se sestry přestěhovaly v červnu 1945 do Liberce. V roce 1946 odešla z Hostinného do Rakouska komunita 26 sester německé národnosti, obdobně i sestry z Brna a Liberce. V březnu 1948 odešla komunita 38 sester rovněž německé národnosti z Jeseníku do Tyrol. Z kláštera v Doksech, který nespadal do římské unie, přibýly do Broumova asi 2 voršilký. Tři české voršilký v Brně odešly v důsledku stáří ke svým rodinám či zůstaly ve službě kostelu.

⁶⁴ Sestry se za ni modlily a jednou ji jedna novicka pokropila zezadu svěcenou vodou.

⁶⁵ Srov. HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, s. 411.

asistentky. „*Pět pohřbů v jediném měsíci budilo již pozornost zdejší úzké veřejnosti a úmrtí se právem přisuzovala jako následek velkého rozrušení ze stěhování.*“⁶⁶

Necelý měsíc po nastěhování prohlásila komise ministerstva zdravotnictví, která provedla kontrolu objektu, ubytovací podmínky za nevyhovující. Na rozhodnutí referentky se v červenci 1951 přestěhovaly sestry do vymalovaného a slunného traktu budovy, s tím, že zde v klidu stráví zbytek života. Na práci chodily sestry asi půl hodiny pěšky na polní brigády.

Již v srpnu 1951, po necelém čtvrt roce prožitém ve Vidnavě, však probíhalo stěhování sester znovu. Cílem byl starý piaristický klášter v Bílé Vodě u Javorníka ve Slezsku. Klášter, který již nebyl přes sto let obýván, byl technicky i morálně degradovaný. Místnosti byly vlhké, chybělo základní hygienické zařízení, které bylo v 1. patře vybudováno až po 17 letech v roce 1968. Zpočátku nebylo čím topit a tak stařenky chodily do lesa na otop, vodu na praní a mytí nosily z potoka. Lůžka byla od sebe oddělena pouze závěsy zavěšenými na provázcích, u lůžka stála židle, umyvadlo a někde starý noční stolek. Sestry byly hlídány správcem. Nízké důchody sester nestačily na zaplacení stravného a ubytování Charitě, sestry byly proto podporovány ostatními zaměstnanými voršilkami. Komunita nejstarších sester zde vydržela až do roku 1990. Během necelých 40 let zde zemřelo na 80 voršilek Českomoravské provincie, tedy více jak polovina.⁶⁷

3.3.2 Varndsdorf a Dolní Lánov

Skupina nejmladších osmnácti sester byla odvezena z Broumova do Varnsdorfu, kde měla začít pracovat pro podnik Elite, v továrně na punčochové zboží. Cílem rozdělení sester podle věku bylo oddělení nejen kvůli pracovním schopnostem, ale i z důvodu oddělení od představených a starších řeholnic. Státní nadřízené předpokládali, že mladé sestry jednodušeji podlehnou stupňovanému nátlaku a brzy opustí řeholní život, to se však nikdy nenaplnilo. Naopak osamocené sestry se nemusely obávat, že by za jejich jednání byly persekuovány jejich nadřízené a tak se chovaly značně odbojně.

*„Koncem ledna přijel pan tajemník Hladký a paní Prečnerová ze SÚC z Prahy. Velice nám domlouvali pro naše odbojné chování. A sdělili, že budeme muset mít tvrdší podmínky v práci.“*⁶⁸

Ve Varnsdorfu byly voršilky soustředěny společně s mladými sestrami karmelitek, dominikánek a také vězenkyň. Ačkoli byly sestry rekvalifikovány pro práci v podniku

---

⁶⁶ Tamtéž, str. 412.

⁶⁷ Srov. HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, s. 415.

⁶⁸ Tamtéž, s. 413.

Elite, byly 11. února 1952 přesunuty do Dolního Lánova u Vrchlabí. Z Lánova pak denně dojížděly autobusem do továrny Texlen v Poříčí u Trutnova.

Továrna se nacházela ve staré opuštěné prádelně. Sestry zde pracovaly v takzvaném „mokrém sále“, kde spřádaly len. Hrubé vlákno zde procházelo horkou vodou, aby se protáhlo. Jednalo se o velmi náročnou práci z hlediska pracovního prostředí. Byl zde zápach a přadlenám stékalo bláto z vláken až po lokty. Dodnes na ní vzpomínají sestry jako na nejhorší práci, kterou zakusily. Ve stejné továrně na jiném patře pracovaly i jejich starší spolusestry, které sem byly přesunuty rovněž stejný den. Dá se odhadnout, jaké povzbuzení to muselo pro ně muselo být, když se sešly na jednom pracovišti. Sestry se navzájem nesměly stýkat, avšak občas se jim kontakt podařil.⁶⁹

3.3.3 Hynčice, Poříčí, Trutnov

Sestry ve věku od 30 do 60 let byly z Broumova převezeny do Hynčic, do malé vesničky nedaleko polských hranic. Ubytovány byly v přílehlém internátě. Sestry zde pracovaly v neveliké továrně podniku „Úpolen“ jako tkadleny u tkalcovských stavů. Vedení podniku jim vycházelo v rámci možností vstříct. *„Brzy se projevila spokojenost celé vsi. Důvodem nebyla zbožnost vesničanů, ale kvalita a množství jídla, které vydávala závodní kuchyně...“*⁷⁰ ⁷¹

11. února 1952 však nastal odjezd do starobylé opuštěné prádelny do Poříčí u Trutnova. Bydlely v továrním internátě, v malých pokojích, pod kterými byl umístěn podnik Kovotex, kde pracovali stroje celé noc, takže se po noční směně sestry nemohly pořádně vyspat. Pracovaly v tzv. „prašném sále“, kde navíc správně nefungovalo odsávací zařízení, takže bylo všude velmi prašné prostředí. V červnu 1952 byla tato skupina přestěhována do Trutnova. Nadále však jezdila pracovat do Poříčí.

3.3.4 Izolace představených v Hejnicích a Oseku

V červnu 1952 byly odvezeny do internace představené. Jednalo se o tehdejší českou provinciální představenou M. Vondráškovou a slovenskou provinciální představenou M. Bošňákovou. Spolu s nimi byly z lánovské skupiny odvezeny i další dvě sestry, o kterých se domnívali, že se jedná rovněž o představené. Sestry byly převezeny do Hejnic u Frýdlantu, kde byly internovány rovněž i další představené z ostatních řádů a

---

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 413.

⁷⁰ V závodní kuchyni totiž začaly pracovat zkušené sestry – kuchařky.

⁷¹ TEJKALOVÁ Víta: Dějiny Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily, ineditní svazek, s.40.

kongregací. Panoval zde kázeňský režim. Sestry našly odposlouchávací zařízení ve zповědnicí. Kolem budovy hlídala tajná služna.

Z Hejnic byly v červnu 1953 převezeny některé sestry do Oseku u Duchcova, část z nich se později opět vrátila do Hejnic. V Oseku pracovaly sestry na zahradě, v hospodářství, kde se staraly o slepice a prasata a v neposlední řadě také v prádelně a kuchyni. Na konci roku 1953 byl klášter v Oseku přeměněn na charitní domov. Tuhý režim byl zmírněn a práce sester začala být finančně odměňována. Koncem roku 1954 byla izolace sester v Hejnicích rozpuštěna.

3.3.5 Hejnice, Vratislavice

Roku 1955 se do uvolněného bývalého františkánského kláštera přesunuly skupiny voršilek z Broumova, Bílé Vody, Hanušovic a Poříčí u Trutnova. Zpočátku sestry pracovaly opět na poli, později opravovaly metráž pro podnik Textilana. V roce 1961 část sester dojížděla do podniku Bytex ve Vratislavicích, kde pracovaly v prádelně, motárně a sklárně. V březnu 1963 jsou voršilky přesunuty přímo do Vratislavic. Ty, které nebyly práce schopné v Bytexu, byly přesunuty do Broumova a Bílé Vody. V roce 1966 továrna voršilky na jejich žádost postupně propustila.

3.3.6 Pastorační činnost v letech 1950–1966

V původním díle, kterým byla výuka mládeže, nemohly sestry v období těžkého pronásledování církve režimem pokračovat. I přes vykořenění sester z jejich klášterů, nutnosti radikálně změnit jejich každodenní život a systematickou snahu komunismu rozvrátit jejich řádové společenství v samotném jádru, zůstávaly sestry radostné,⁷² jejich řeholní povolání se upevňovalo a vydávaly neustále svědectví Bohu mezi lidmi, kteří je obklopovali.

Činnost sester, která byla spíše misijního charakteru „ad extra“ než pastorační,⁷³ byla v tomto období různá, tak jak to zrovna umožňovaly podmínky. Některé zmínky je možné nalézt v kronikách jednotlivých komunit, ale je jich zde velmi poskrovnu s ohledem na potřebu utajení. Více informací je možné získat ze vzpomínek samotných sester.⁷⁴

V prvním období,⁷⁵ kdy sestry vykonávaly zemědělské práce na polích, byla snaha o jejich maximální izolaci od okolí. Sestry byly ubytovány v hlídaném objektu, do práce byly dováženy samostatně a i práce na polích probíhala pokud možno odděleně od

---

72 Srov. MARŠÍK Jakub: Strukturované rozhovory se sestrami OSU, Jiřetín pod Jedlovou, 25.10.2008. Nепublikováno.

73 Srov. ALBERICH Emilio, DŘÍMAL Ludvík: Katechetika, Praha: Portál, 2008, s. 25.

74 Informace jsou čerpány zejména ze vzpomínek S. Reconciliatrix.

75 Přibližně období v letech 1950 – 1951.

ostatních pracovníků. Sestry byly ale i přesto schopné navazovat s lidmi letmé přátelské styky a postupně si získaly u lidí oblibu. Tu jim lidé projevovali například tím, že házeli řeholnicím do valníků svačiny, když jely do práce na pole.⁷⁶ Působení na dospělé lidi probíhalo převážně formou slovního povzbuzení při náhodných příležitostech. Pokud byla chvíle času, sestry nebyly kontrolované a na blízku byly děti, věnovaly se řeholnice i jim. Vytáhly plachtu, sestavily na poli improvizované maňáskové divadlo a „hrály dětem nějakou pohádku, ve které byly pohádkové bytosti, občas mezi řečí prohodily zmínku o Bohu.“⁷⁷

Následovalo období, kdy byly sestry převezeny do továren⁷⁸, kde začalo jejich tajné působení na veřejnost. I zde byla snaha, a to zejména z počátku, o maximální izolaci řeholnic. Například v továrně Holba u Hanušovic byly sestry zcela oddělené, na pracovišti s nimi byl pouze mistr a vedoucí, sestry se směly stýkat pouze s rodinnými návštěvami a knězem z nedaleké vesnice, který dojížděl do areálu sloužit bohoslužby v provizorní kapli. Tam, kde izolace sester nebyla možná, nebo na ní nebylo tolik dbáno, navazovaly sestry s lidmi na odděleních styky. Svě zaměstnavatele získávaly svou práci. „Ve všech továrnách sestry poctivě odváděly svou práci a byly oblíbené vedením podniku i mistry na provoze, protože svým příkladem strhávaly i civilní zaměstnankyně. Vytvářely okolo sebe přátelské prostředí.“⁷⁹ Časem vznikala hlubší pouta a vzájemná důvěra. Během svačin mluvily sestry s civilními zaměstnanci o všem co je zajímalo a lidé byli lační i po duchovních věcech, na které se otevřeně ptali. Přátelství vznikalo i na zcela lidské rovinně, kdy například sestra předala své kolegyni v práci drobný dárek pro její děti.⁸⁰ Jindy zase o vánočních svátcích připravily sestry v textilce v Hynčicích civilním zaměstnancům malé dárečky a za doprovodu houslí zazpívaly vánoční koledy. „Jeden mistr v slzách řekl: ‚Sestry, to byly moje nejkrásnější Vánoce.‘“⁸¹

Bohužel se vícekrát stalo, že na základě sblížení sester s ostatními, byly voršilky přerazeny na jiná místa.

Je tedy možné říci, že činnost sester v tomto období byla omezena převážně na jejich pracoviště, byla misijního charakteru a vyznačovala se utajením, přítomností, službou, dialogem a svědectvím.

⁷⁶ Srov. HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, s. 411.

⁷⁷ Ze vzpomínek S. Reconciliatrix.

⁷⁸ Přibližně období v letech 1951 – 1966.

⁷⁹ HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, s. 417.

⁸⁰ Ze vzpomínek S. Reconciliatrix.

⁸¹ HAVLOVÁ: Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily, s. 417.

3.4 Činnost sester v letech 1966–1989

3.4.1 Situace v období 1966–1989

V šedesátých letech docházelo k postupnému politickému uvolnění. Stát dokončil plánovanou konsolidaci lidovědemokratického zřízení. Byla vydána nová ústava, reakční síly byly odstraněné, začaly se vyhlášovat amnestie pro politické vězně. *„Z hlediska řeholního života to znamenalo benevolentnější přístup v otázce zaměstnání kněží bez státního souhlasu v domovech důchodců či charitních domovech, povolení konání duchovních cvičení s knězem, umožnění návštěv do i ze zahraničí.“*⁸²

V roce 1968 probíjal v celé společnosti pozoruhodný obrodný proces propagovaný Alexandrem Dubčekem, který hlásal komunismus s lidskou tváří. Jedním z jeho výsledků byla i revize postoje komunistické strany a vlády k církvím, která začala personálními změnami na Sekretariátu pro věci církevní MK (SPVC). Nechvalně známý vedoucí sekretariátu Karel Hrůza byl odvolán a nahrazen Dr. Erikou Kadlecovou. *„Na uvolnění státního dozoru de facto reagovali představitelé řádů a kongregací 7. dubna 1968 ustanovením Konference představených řeholních společností a následným zvolením výboru a sekretariátu...“*⁸³ Sekretariát vstoupil do jednání s SPVC MK, cílem jednání byla sociálně charitní činnost ženských řeholí, majetkové záležitosti a dorost. Vstřícného postoje nového vedení SPVC MK využila většina řádů k rozsáhlému zahájení apoštolátu a působení mezi obyvatelstvem v souladu se závěry II. vatikánského koncilu. Jednalo se zejména o pečovatelskou službu v rodinách, výuku náboženství, práci ve farnostech či zřízení noviciátů.

Vstup vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 však zahájil konec tohoto obrodného období - pražského jara. Odvoláním A. Dubčeka a dalších členů ÚV KSČ v dubnu 1969 byla započata doba tzv. normalizace. Čistky se týkaly celého stranického a státního aparátu, Dr. Kadlecovou v SPVC MK opětovně nahradil nechvalně známý Karel Hrůza. V roce 1971 stát zamítl právní existenci řádů a řeholních kongregací, což ukončilo veškeré naděje na společné soužití státu a řeholních institutů.⁸⁴

Postavení, které si řády a kongregace vydobily v období uvolnění, bylo trnem v oku státním orgánům, které jejich činnost sledovaly s nedůvěrou. *„Problematickými body v činnosti řádů a kongregací se stala zejména pastorace mezi věřícími, hlavně dětmi a mládeží. Ke dni 31. března 1971 byl vydán zákaz přijímání dozoru pro ženské*

---

⁸² TESAŘ Petr: Ženské řehole v období totality, in: VLČEK Vojtěch (ed.): Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989), Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, 42.

⁸³ Tamtéž, s. 48.

⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 53.

*kongregace.*⁸⁵ Rovněž nemovitosti, které řeholní komunity v období kolem roku 1968 zakoupily, představovaly pro režim problém. Objekty byly mnohdy řády převedené na jejich členky a nemohly být státem dostatečně kontrolovány, takže se v nich mohla rozvíjet protistátní náboženská činnost. Malé objekty zůstaly mimo zájem státních orgánů, avšak u těch větších byly kongragace nuceny, aby je předaly České katolické Charitě. (ČKCH).

V sedmdesátých letech bylo snahou státu snížit religiozitu obyvatelstva, tedy zejména počty křtů, církevních sňatků, pohřbů, účasti dětí na náboženství či samotnou návštěvnost mší. Na rozdíl od padesátých let stály řády poněkud stranou státního zájmu, tohoto období mnohé řády využily a začaly budovat malé ilegální skupiny tajných řeholnic. „*Typickým znakem 70. a 80. let pro život kongregací je stále snižující se počet sester schopných práce a ještě méně sester mimo důchodový věk.*“⁸⁶ Situace je natolik kritická, že do některých komunit musí být povolány na výpomoc sestry z Polska, a to proto, aby se mohl někdo starat o staré a již nemohoucí sestry. Nejpozdějším termínem likvidace řeholního života byl komunistickým režimem naplánován rok 2000.

3.4.2 Činnost voršilek v letech 1966-1989

Uvolnění před rokem 1968 sestry voršilky okamžitě využily a některé z nich začaly studovat. Rovněž proběhla tajná návštěva rakouskou generální rádkyní M. Wurnik, která přijela do Čech pod záminkou léčby v nedalekých lázních Teplice u Duchcova.⁸⁷

Zcela zásadním historickým mezníkem se však stal pro řád voršilek rok 1966. O sestry se již déle zajímal primář Dětské psychiatrické léčebny (DPL) v Ročově u Loun, MUDr. Kopecký. Pro ústav se hodily spíše vychovatelky než zdravotnice a tak se mu sestry pro svou bývalou učitelskou a výchovnou činnost zamlouvaly. Nezanedbatelný byl i fakt, že pan primář byl křesťan, který přestože svou víru s ohledem na postavení tajil, měl k sestrám blízko i po duchovní stránce. „*Jednoho dne přijel do Hanušovic pan primář Kopecký, s prosbou, zda by mu sestry nepomohly. Sestrám děti velmi chyběly, tak na to kývly.*“⁸⁸ Primář Kopecký získal na ministerstvu kultury povolení přijmout voršilky na základě zdůvodnění, že se potýká s problémem obsazení pracovních míst v léčebně, neboť se mu do ústavu hlásí mladé zdravotnice do dvaceti let, které si mohou jen těžko zbudovat respekt u léčených chlapců, mladších často pouze o několik let. Ministerstvo souhlasilo pod podmínkou, že sestry nebudou žádným způsobem šířit křesťanskou víru. Sestry konzultovaly nabídku s biskupem pražské arcidiecéze Františkem Tomáškem, který jim

---

⁸⁵ Tamtéž, s. 53.

⁸⁶ Tamtéž, s. 56.

⁸⁷ Srov. TEJKALOVÁ: Dějiny Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily, ineditní svazek, s.45.

⁸⁸ Ze vzpomínek S. Reconciliatrix.

tuto službu povolil.⁸⁹ Voršilky přijaly nabídku práce s dětmi s velkým nadšením a radostí, protože to odpovídalo jejich původnímu poslání. Přijaly to jako Boží vůli, v souladu se stanovami, které uvádějí, že Boží vůle je poznávána ze životních okolností.

Kromě DPL v Ročově zaměřily sestry i do Ústavu sociální péče (ÚSP) v Horní Poustevně ve Šluknovském výběžku na německých hranicích. „7. listopadu 1966 - *Zakladatelkami voršilské charitativní činnosti v Horní Poustevně jsou dvě sestry ze skupiny Rév. Mere Claire: S. Františka Pitrunová a S. Kalista Kosová... Titulu zakladatelky se jim dostalo proto, že byly první poslány k práci na novém úseku. Ostatní sestry byly zaměstnány v továrně nebo charitní službě v broumovském klášteře. Do Horní Poustevny – ÚSP – Ústav sociální péče – se dostávaly postupně, jak byly uvolňovány.*“⁹⁰ Po třech týdnech za nimi dorazily další dvě sestry neboť do ústavu byly přemístěny děti z Rudné u Karlových Varů, takže bylo zapotřebí obsazení nových pracovních míst. Do 18. prosince za nimi pak postupně dorážely sestry, tak jak si vydobily své propuštění. „*Zatímco se zdejší sestry voršilky pomalu zapracovávaly do nových úkolů, bojovaly ostatní o své propuštění z továrny Bytex. Nebylo to tak snadné. Liberecko je průmyslový kraj, jednotlivé továrny si hledí udržet své dělníky...*“⁹¹

Umístěním v DPL v Ročově i ÚSP v Horní Poustevně v roce 1966 předznamenal voršilky osud i dalších ženských řeholních řádů a kongregací. Svědomitá a obětavá práce všech řeholnic byla totiž obecně vysoce ceněna a odbory sociální péče proto žádaly o jejich přidělení pro své ústavy... „*26. srpna 1967 MK ČSR uzavřelo se Státním úřadem sociálního zabezpečení dohodu o vymezení práce řeholnic pouze na oblasti: ÚSP pro nevzdělatelnou mládež a duševně postižené dospělé, domovy důchodců, zařízení České katolické charity pro církevní osoby a výroby bohoslužebných potřeb a devocionálií, což definitivně uzavřelo kapitolu nasazení řeholnic v lehkém průmyslu a zemědělství.*“⁹²

Po období neustálého přesouvání a přeskupování sester v průběhu předchozích 18 let byla situace voršilek v roce 1968 již stabilní. Sestry byly rozděleny do několika skupin, které tvořily komunity:

1. V Horní Poustevně, kde pracovaly sestry v Ústavu sociální péče.
2. V Bílé Vodě, kde byly umístěny nejstarší sestry, které zde byly umístěny na dožití.
3. V Broumově, kde byly umístěny starší sestry, které byly schopné ještě manuální práce.

Sestry byly zaměstnané v Charitě, pro kterou vyšívaly například liturgická roucha.

---

⁸⁹ Ze vzpomínek S. Reconciliatrix.

⁹⁰ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nepublikováno. Nepaginováno.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² TESAŘ: Ženské řehole v období totality, s. 46.

4. V Ročově, kde sestry pracovaly v Dětské psychiatrické léčebně.
5. V Praze, kde byly rozptýlené skupiny sester, bydlících a zaměstnaných na různých místech. Scházely se na faře ve Vinohradech, jejich hlavním cílem byla katecheze.

3.4.3 Ústav sociální péče v Horní Poustevně

Počátky působení sester v ÚSP v Horní Poustevně nebyly jednoduché. V tomto ústavu byly umístěny děti mentálně retardované – imbecilní, debilní i idioti, což znamenalo zcela odlišnou skupinu dětí, než na jakou byly voršilkami z dřívějšího působení, zejména ve školách, zvyklé. Velikou pomocí jim byly Školské sestry z kongregace De Notre Dame, které v ÚSP v Horní Poustevně pracovaly v jiném objektu, a které zpočátku pomáhaly voršilkám se zapracováním, o čemž svědčí některé záznamy z kroniky: „*Nyní nastala všem voršilkám bohatá činnost: práce spojené se stěhováním a usazováním, zaučování na nových pracovištích pod pečlivým vedením spolusester z kongregace De Notre Dame a Vánoce přede dveřmi... Dne 20. ledna 1966 jsme měly zaškolování v 7 hod. večer v našem ústavu. Základními informacemi o práci s oligofrenními dětmi nám velmi pěkně podala ct. Sestra představená zdejších sester de N.D., ThDr M. Caritas Marešová.*“⁹³

Pro zvládnutí tohoto nového úkolu byly podporovány od svých představených: „*Ctihodná Matka provinciální... nás povzbudila k další práci u ubohých dětí. Povzbudila nás k další práci na sebeposvěcování a ke statečnému nesení denního břemene na úseku dosti ožehavém – práce dvou činitelů se má dít – v duchu dialogu a lásky.*“⁹⁴ Jejich služby ocenili i jiní: „*Osek 31.12.1966 Milé ctihodné sestry! Vzpomínám na Vás, jaké máte letos rušné, neklidné vánoční svátky... a vzpomínám s vděčností. Pomohly jste nám zvládnout těžkou situaci, ulehčily ve veliké starosti, že jste se odhodlaly převzít dům, který jsme my nemohly doplnit novými pracovnicemi. Pán Bůh Bám zaplat! ... Upřímně zdraví S.M. Julie Praislerová, prov. Představ. Šk. S. de N.D.*“⁹⁵

Z počátku byly sestry rozděleny do tří skupin, z nichž každá z nich měla na starosti jinou skupinu dětí. Děti byly rozděleny na ležící děti, menší hochy a větší hochy do 12 let. Ačkoli práce s postiženými dětmi byla tvrdá, sestry byly z nového zařazení nadšené, o čemž svědčí i tento úryvek z kroniky: „*Při večerní rekreaci si nestačíme sdělovat své zážitky u dětí – všecko je pro nás nové – nasmějeme se velice.*“ či na jiném místě „*Při vážném úsilí o dobré zapojení do nové práce nás potkává řada veselých příhod. Pomáhají*

⁹³ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nепublikováno. Nепaginováno.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž. Vlepený dopis provinciální představené Školských sester de Notre Dame.

*nám hledět na věci také trochu s humorem.*⁹⁶ Pracovní doba byla rozdělena v ústavu na tři směny. Ranní směna trvala od 7 do 13 hodin. Odpolední směna od 13 do 19 hodin. Noční služba pak trvala od 19 hodin večer do 7 hodin ráno.

Některé sestry začaly studovat, aby doplnily patřičné zdravotní vzdělání, tolik otřebné pro práci s dětmi:^{97,98} „Dne 8. února 1967 zahájily návštěvu kurzu sanitárek v Krásné Lípě s. Ancilla a s. Fidelis. 21. února 1967 nám dovezla ct. M. Terezitta Kropáčková z Broumova 14. členku S. Consolátu Juříčkovou. Nastoupila na oddělení u ležáků s polovičním pracovním úvazkem, neboť začala studovat večerní školu.“ Sestry ve školách dosahovaly nejlepších studijních výsledků, závěrečné zkoušky ukončily s vyznamenáním. Již 28. března 1968 mají závěrečné zkoušky na diplom nižších zdravotnic čtyři sestry.

V souvislosti s uzavřením výše zmíněné dohody MK ČSR a SÚSZ⁹⁹ se v září 1967 rozrostla komunita voršilek celkem na patnáct sester.

Později byly děti rozděleny do více skupin podle stupně retardace¹⁰⁰ a do dvou domů podle pohlaví.¹⁰¹

V prvním objektu byly umístěny skupiny děvčat č. 1, 2, 4 a 7 těchto charakteristik:
1. skupina – skládala se ze 6 děvčat, ve věku 6 až 15 let. Jednalo se o děti s hlubokou mentální retardací s IQ nižším než 20, byly trvale upoutané na lůžko a vyžadovaly permanentní ošetrovatelskou péči a to i v základních potřebách (přebalit, nakrmit, mixovat potraviny, polohovat postele).¹⁰²

2. skupina – skládala se ze 7 až 8 děvčat ve věku 13 až 20 let, s těžkou mentální retardací s IQ v rozmezí 21 až 34. Dívky byly schopné základní motoriky - chůze, z tohoto důvodu musely být často uvázané v kazajkách či rukávnících.¹⁰³ Služba v této skupině patřila k nejvyčerpávající.

4. skupina – skládala se ze 13 děvčat a žen ve věku 12 až 24 let, trpících lehkou mentální retardací s IQ v rozmezí 50 až 69. Jednalo se o schopné dívky, některé z nich dokonce pomáhaly sestrám v 1. a 2. skupině. Část z nich uměla ruční práce a to někdy i velmi

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Srov. TESAŘ Petr: Ženské řehole v období totality, s. 46.

⁹⁸ Srov. MARŠÍK Jakub: Strukturované rozhovory se sestrami OSU, Jiřetín pod Jedlovou, 25.10.2008. Nepublikováno

⁹⁹ Viz období 1966–1968.

¹⁰⁰ Viz příloha č.1.

¹⁰¹ Rozdělení a charakteristika dětí podle vzpomínek S. Moniky OSU.

¹⁰² Výjimkou této skupiny byl chlapec, přiřazený do skupiny děvčat, neboť i on byl ležící. Tento chlapec byl ovšem schopný základní komunikace, dokonce poznával maminku a tatínka.

¹⁰³ Děti byly agresivní a hrozilo ublížení druhým chovankám či sebepoškození: „Najednou se jí v hlavě něco událo, skočila na druhou a začala z té druhé rvát věci, nebo ze skříní vyhazovala věci. Jindy chtěly skákat z okna.“ Podle vzpomínek S. Moniky OSU.

dobře. Dívky vnímaly svou sexualitu, pečovaly o svůj vnější vzhled a probíraly kdo se komu líbí.

7. skupina – skládala se ze 14 děvčat ve věku 7 až 15 let. Děvčata trpěla středně těžkou mentální retardací s IQ v rozmezí 35 až 49, měla horší motoriku, avšak základní schopnost postarat se sama o sebe.

V druhém objektu byly umístěny skupiny chlapců č. 3,5,6,8,9 a 10:

3. skupina – skládala se z asi 10 chlapců a mužů ve věku 16 až 28 let,¹⁰⁴ trpících lehkou mentální retardací s IQ v rozmezí 50 až 69. Jednalo se o schopné chovance, někteří z nich pomáhali sestrám v ostatních skupinách. V porovnání se skupinou děvčat č. 4, na tom byli chlapci mentálně o trochu lépe, neboť byli ve větším kontaktu se světem mimo ústav. Sestry je braly s sebou například na nákup do obchodu atp. Někteří z nich se stali později svéprávnými. Po překročení věku odcházeli chlapci do ústavu do Maxova.

5. skupina – skládala se z asi 15 chlapců ve věku 7 až 15 let, trpících lehkou mentální retardací s IQ v rozmezí 50 až 69.

6. skupina - skládala se z 10 chlapců ve věku 7 až 15 let. Jednalo se o děti s těžkou mentální retardací s IQ v rozmezí 21 až 34.

8. a 9. skupina - každá skupina se skládala z asi 9 chovanců ve věku 5 až 22 let, s hlubokou mentální retardací s IQ nižším než 20, kteří byli trvale upoutaní na lůžko a vyžadovali permanentní ošetrovatelskou péči.

10. skupina - skupina byla výjimkou, neboť v ní byly umístěny děvčata. Jednalo se o chovanky ve věku 8 až 18 let s těžkou až hlubokou mentální retardací s IQ 28 a méně. Byly zde ležící, i ty, které uměly trochu chodit.

Práce sester s chovanci ústavu byla specifická dle zařazení do skupiny a míry mentální retardace dětí a to od zabezpečení nejzákladnějších lidských potřeb u nemohoucích, přes chození sester s chovanci na procházky a učení nejzákladnějším návykům tak, aby se byly děti o sebe schopné postarat v běžném životě, až po rozvíjení manuální práce a cílené vyučování těch nejbystřejších. „*Začátkem listopadu 1969 se v ústavě začalo s vyučováním některých schopnějších dětí... velmi rády chodí do „školy’ a nejraději by chtěly vědět vše najednou, ale jde jim to těžko a pomalu.*“¹⁰⁵ Tak se některé děti naučily číst jednoduché nápisy i souvislejší texty, přepočítat si peníze, či se

---

¹⁰⁴ Byli zde výjimečně i starší chlapci, kteří již věkově přesáhli hranici skupiny. Zůstávali však dále v ústavu a pomáhali sestrám s péčí o ostatní postižené.

¹⁰⁵ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nepublikováno. Nepaginováno.

dokonce podepsat. Ačkoli se jednalo i u těchto nejschopnějších chovanců o nesmírně náročnou činnost, kterou si jen těžko osvojovali, mělo toto uzpůsobené trivium vědomostí a dovedností mimořádný význam pro jejich další život.¹⁰⁶ Sestry využívaly při své práci s mentálně postiženými dětmi alternativních způsobů – rozvíjely jejich estetické cítění, vkus a tvořivost, využívaly i hudby, „4. března 1969 odjela S. Consolata na školení rytmiky pro děti.“¹⁰⁷

Pastorace mentálně postižených chovanců

Vzhledem k mentální retardaci chovanců a chovaneček nebylo v ústavu v Horní Poustevně sestřím zakazováno se zmiňovat o náboženství a tak zde sestry mohly vykonávat pastorační činnost, sice zakázanou ale vedením ústavu tolerovanou. O této činnosti je možné nalézt informace jak v kronikách komunity, tak z vyprávění dosud žijících sester.¹⁰⁸ Pastorační činnost mezi sebou sestry mnoho nekoordinovaly a v podstatě ji každá dělala ve své skupině dle svého nejlepšího vědomí a schopností, koordinace s duchovním správcem byla, avšak pravděpodobně v nejnutnější možné míře. Sestry při pastorační činnosti využívaly převážně svých dřívějších znalostí z doby před rokem 1950. Některé z nich se i cíleně vzdělávaly o čemž informují kroniky: „22. června 1969 odjela S. Aquina Čurdová do Polska k našim sestřím na katechetský kurz, asi na týden. Získala také některé zkušenosti, které se dají použít i u nás.“¹⁰⁹ Metody pastorační činnosti byly úměrné schopnosti dětí, byly používány pomůcky jako promítání diapozitivů o Pánu Ježíši, nácviky písní, velmi silnou byla i pravidelná modlitba. Některé děti navštěvovaly i mši svatou. „9. dubna 1971 – Velký pátek – Na Velký pátek byly na obřadech přítomny i děti z ústavu“¹¹⁰ Ojedinele se podařilo ve schopnějších dětech vypěstovat i návyky, které se jim staly oporou v pozdějším životě.

Ve čtvrté skupině s dívkami pastoračně pracovala S. Marianela. Sestra se s dětmi modlila před jídlem i po jídle. Dívky znaly i základní modlitby jako růženec a otčenáš. Tyto modlitby se modlily dívky se S. Marianelou během dne v herně. V modlitbě vládla absolutní svoboda, a tak se modlily pouze ty dívky, které chtěly, zatímco si vedle nich hrály hry ty, kterým se nechtělo. Mimo modlitbu s dívkami sestra hovořila i o

---

¹⁰⁶ Srov. ŠVARCOVÁ Iva: Mentální retardace. Vzdělání, výchova, sociální péče, Praha: Portál, 2000, s. 68.

¹⁰⁷ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nепublikováno. Nепaginováno.

¹⁰⁸ Srov. MARŠÍK Jakub: Strukturované rozhovory se sestrami OSU, Jiřetín pod Jedlovou, 25.10.2008. Nепublikováno

¹⁰⁹ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nепublikováno. Nепaginováno.

¹¹⁰ Tamtéž.

náboženských tématech, o která se zajímaly. „*Jako dobré vizuelní pomůcky pastorační byly používány skupinové vývěsky, na kterých byla různá témata, velmi lidsky stvárněná a se zastřeným křesťanským obsahem. Jejich výzdoba byla velmi působivá.*“¹¹¹

Tři až čtyři děvčata chodila pravidelně na mši svatou k školským sestřím de Notre Damme do jejich ústavního domu. Některá ze sester¹¹² připravila dívky ke svátosti křtu a prvního svatého přijímání. Dívky pak byly pokřtěny knězem v kapli a chodily k svatému přijímání.¹¹³ O vánočních a velikonočních svátcích byly pořádány besídky, na kterých se zpívaly koledy.

Ve třetí a páté skupině pracovala s dětmi S. Aquina Čurdová¹¹⁴. S. Aquina vyvěsila do okna obrázek Pražského Jezulátka, který dostal jeden chlapec z křesťanské rodiny od svých rodičů. K němu se pak s dětmi modlila večerní modlitbu. Některé děti se naučily i základní společné modlitby. S. Aquina mluvila s chlapci o tématech jako byl kříž či velikonoce či mše svatá. Některé z nich to opravdu zasáhlo. Bohužel v té době pracoval v ústavu i civilní zaměstnanec, který víru zesměšňoval a snažil se chlapce od víry odvrátit, ti byli velmi lehce ovlivnitelní a úsilí sester bylo v té době mařeno. Teprve po odchodu tohoto člověka se chlapci opět postupně vrátili k Bohu. Chovanci z 5. skupiny jezdili pravidelně na mši svatou k sestřím voršilkám do Dolní Poustevny.

Všechny děti, u kterých si nebyla S. Aquina jistá, zda jsou pokřtěny, podmíněně křtila. Křest prováděla z vlastního popudu se souhlasem duchovního správce otce Holakovského.

Podle ústní výpovědi sestry probíhal křest takto: „*Tak jsem vzala kluka, ne vlastně všechny na jednou - jednoho po druhém, do umývárky, pustila jsem vodu a prostě ty křestní obřady jsem nad nima pronesla. A to bylo takto několik dětí.*“¹¹⁵ Ačkoli z výpovědi několika sester jednoznačně vyplývá, že děti byly křtěny pouze jimi a zásadně ne knězem, ze záznamu z kroniky se můžeme dočíst i o případě, kdy proběhl křest v rámci oficiální liturgie: „*7. dubna 1969 – pondělí velikonoční – čeká mše svatá s lidovým zpěvem. Odpoledne křest svatý dvou dětí z Horní Poustevny.... Potom ještě křest našeho malého Rudíčka ze III. Skupiny.*“¹¹⁶

Kromě křtu připravovala mentálně postižené děti S. Aquina i k prvnímu svatému přijímání. Příprava probíhala v součinnosti s P. Holakovským, který se dětem více věnoval

---

¹¹¹ Ze vzpomínek S. Moniky. Praha: 2009.

¹¹² Již není známo zda se jednalo o voršilku či školskou sestru.

¹¹³ Tuto činnost se snažily sestry samozřejmě udržet v tajnosti. Občas se ale některá dívka prořekla: „My jsme byly na mši svaté ale nemáme to nikomu říci. Že jsem tam byla hezká, ještě s Janou Uhlířovou.“

¹¹⁴ Společně se S. Andreou.

¹¹⁵ MARŠÍK Jakub: Záznam strukturovaného rozhovoru se S. Aquinou, 2008.

¹¹⁶ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nепublikováno. Nепaginováno.

při kázání během mše svaté a následně i po mši. Dokázal děti připravovat velmi jemným a jednoduchým způsobem. V kronice je možné k tomuto tématu nalézt záznam: „8.12.1971 -Neposkvrněné Početí Pann Marie – Dnes při odpolední mši svaté přistoupilo našich šest chlapců k prvnímu sv. přijímání. Již delší dobu se připravovali. S. Aquina Čurdová je připravovala, ale nejvíce náš Otec Holakovský. Děti ho mají rády a on to s nimi také umí. V přípravě jim pomohlo hodně promítání diafilnů o životě Pána Ježíše, čtení a nácvik písní, modlitba před spaním a pravidelná účast v neděli na mši sv. u nás v kapli¹¹⁷... zdá se, že tato náboženská výuka má vliv i na jejich chování i když jsou rozumově pozadu.“¹¹⁸

Díky tomu, že se chlapci z této skupiny starali i o ostatní děti, dostávali se do kontaktu s dalšími sestrami, které jim rovněž vydávaly svědectví o Bohu.

I po téměř 40 letech nese tato pastorační činnost S. Aquiny své plody. Dodnes se sestrami voršilkami udržuje kontakt muž který prošel ústavem, pan Petr Rychtařík. Od svého dětství byl formován sestrami, které ho naučily základním návykům a dovednostem, takže dnes žije jako svéprávný občan. Zároveň ho svědectvím života i slova, přípravou k svátostem a v nemenší míře i skutky lásky přivedly sestry k aktivnímu životu z víry, který obstál do dnes.¹¹⁹

Ve skupině č. 8 a 9 pracovala S. Consoláta. V této skupině nebyly děti schopné vnímat a tak se její pastorační působení omezilo pouze na pokřtění dětí, které do skupiny přicházely. Sestra křtila děti vždy podmíněčně, bez nějaké předchozí přípravy. Pokřtěny byly všechny děti, které prošli její skupinou.¹²⁰

V obou dvou domech byl díky působení sester velmi pokojný duch. Rodiny, které za dětmi pravidelně dojížděly na návštěvy v intervalech čtvrt až půl roku, bývaly činností sester hluboce zasaženy - „byla to pro ně oáza“. A během těchto návštěv docházelo ke svědectví sester rodičům. Na základě setkání se sestrami několik rodičů konvertovalo.¹²¹

Patorace dětí místních obyvatel

Kromě ústavu se pastorační činnost voršilek soustředila i na místní obyvatele, zejména jejich děti. Překvapivě již 14. června 1967 byl udělen křest 21 dětem, které se na jeho udělení chodily pravidelně připravovat do domku sester, a to pravidelně každý týden

¹¹⁷ S. Aquina během rozhovoru v roce 2008 uvedla, že nepoužívala žádné pomůcky pro pastorační práci, ani nepoužívala žádnou zvláštní metodiku, což je v rozporu s dochovanými záznamy kronik. S ohledem na věk, zdravotní stav sestry a zejména neočekávanost otázky s nutností na ni reagovat rychle však zdánlivý rozpor nemůže nikoho udivit.

¹¹⁸ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nepublikováno. Nepaginováno.

¹¹⁹ Jeho cesta přijetí víry nebyla jednoduchá a dětská. Prošel obdobím konfrontace mezi životem sester svědčícím o Bohu a okolním protinábožensky orientovaným světem. Dle výpovědí prohlašoval Já jsem komunist, já jsem komunist, já v Boha nevěřím. Žádný pánbůh neexistuje... Bůh není.

¹²⁰ Srov. MARŠÍK Jakub: Záznam strukturovaného rozhovoru se S. Consolátou, Jiřetín pod Jedlovou: 2008.

¹²¹ Ze vzpomínek S. Moniky. Praha: 2009.

hodinu až dvě. Přípravu prováděla S. Pavla a S. Aquina. V roce 1969 již vyučují sestry náboženství oficiálně ve školách a připravují ke svátosti křtu a prvnímu svatému přijímání. Z kronik máme o těchto událostech četné záznamy: „25. května 1969 Hod Boží svatodušní – V tento den přijalo křest svatý v kostele v Dolní Poustevně 12 dětí, z toho 9 dětí, které učí náboženství naše sestry a připravovaly je v hodinách náboženské výuky už od začátku školního roku. Tyto děti také přistoupily k prvnímu svatému přijímání....“

„22. června 1969 – první svaté přijímání. Tři sestry obdržely povolení od Otce biskupa, Litoměřické diecéze, Štěpána Trochty vyučovat náboženství. Od začátku školního roku 1968–1969 vyučuje náboženství v Dolní Poustevně ve třídách od 2 – 7 let S. Marie Brzobohatá, 8 a 9 třídu vyučuje pan Dr. Holakovský, zastupuje S. Aquina Čurdová; V Horní Poustevně vyučuje náboženství S. Pitrunová. Dohromady 64 dětí. 22. června 1969 u prvního sv. přijímání 30 dětí... V apoštolátě se pokračuje i přes prázdniny. Snažíme se udržet docházku dětí do kostela. Na faře v Dolní Poustevně se opravují některé místnosti. Jedna velká slouží za třídu k vyučování.“¹²²

Poslední dny v srpnu 1969 připravují sestry katechetky místnosti na faře v Dolní Poustevně k zahájení vyučování náboženství... Zároveň sestry aktivně šíří mezi lidmi zahájení vyučování. S. Marie chodila několik dní na „apoštolské cesty“ a zvala děti, aby se připojily k ostatním, které už chodily na náboženství loni. Sestry dokonce rozesílají dopisy, kterými povzbuzují rodiče, aby plnili rádi a svědomitě tuto povinnost a posílali své děti pravidelně na náboženství. Děti se nakonec přihlásilo asi šedesát. „To je náš apoštolát, který se nyní trochu rozvíjí zde, kde je tak malý zájem o poznání a prohloubení v křesťanském životě. Prostřednictvím dětí chceme působit na rodiče, ale bude to velmi těžká práce – misie.“¹²³

V květnu 1970 na Hod Boží svatodušní proběhl křest svatý 12 dětí, které sestry voršilky vyučovaly náboženství. Byly to děti z několika tříd, což vysvětlují sestry tím, že „...se zde před tím náboženství nevyučovalo a v tomto kraji není lid uvědomělý ve svých křesťanských povinnostech a rodiče se o to nestarají.“¹²⁴

O několik dní později 17. května 1970 přistoupily některé z dětí k prvnímu svatému přijímání. „Malí křesťánkové se odebrali na faru ke snídani – hostině, kde jim láska jejich učitelek připravila také malé překvapení a milou vzpomínku na tento významný den v jejich životě... cítili jsme se jako sv. Pavel o prvních letnicích.“¹²⁵ Za měsíc později 14. června 1970 přistupuje 24 dětí k prvnímu svatému přijímání. „Vedly je naše sestry: S.

¹²² Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nепublikováno. Nепaginováno.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

*Pavla Bučková nejmenší z nižších tříd. S. Marie Brzobohatá ty větší a S. Aquina Čurdová ty nejstarší. Protože P. Šťastný odjel a na jeho místo ještě nenastoupil žádný kněz, převzal bohoslužby a všechny obřady v Dolní poustevně i v Lobendavě náš duchovní Otec ThDr. V. Holakovský. Sestry Školské se s námi spojily a zpívaly jsme při této slavnosti prvokomunikantům.*¹²⁶

Tato neuvěřitelná četnost udílení svátostí však postupně opadá. To je pravděpodobně způsobeno jednak vyčerpáním počtu dětí a zároveň možná i opět stále přísnějším režimem. V kronikách o tom nalézáme zápis: „Z apoštolátu 1971 - Děti k nám přestaly chodit. Tři dívky se učí u S. Consoláty Juříčkové na kytaru. Jak dlouho? 3-4 chodí na doučování němčiny. Doplňují také své znalosti z náboženské výuky. Zde v pohraničí je práce jak na úhoru. Apoštolský duch nás vede k horlivější modlitbě a pokání na vyprošení milostí a otevření srdcí ro radostnou zvěst evangeliu.“¹²⁷

Pastorace dětí a rodin příbuzných a známých

Od roku 1969 sestry poskytují v Poustevně zázemí pro dívky, které sem přijíždějí zejména v době letních prázdnin. Pro jejich ubytování využívají zakoupený a postupně rekonstruovaný domek č.p.11 v Dolní Poustevně. Rekonstrukce probíhá za pomoci jednoho zedníka a velkou svépomocí sester. Dům byl určen domem modlitby a pro návštěvy.

„16. června 1969 – v pondělí večer přijely čtyři děvčata na několik dní. Byly zde i loni a tak se přišly zase trochu osvěžit a nabrat něco z pokladů duchovních. Byl to a je náš malý apoštolát.“¹²⁸ Od 7. do 11. července přijelo dalších šest dívek z Brna na exercicie. „Duch prázdnin neutichl. 13. července 1969 přijeli z Brna na prázdniny – 14 dní 5 děvčat a jeden školák. Další dvě dívenky z Brna..., dále přibyla neteř naší M. Augustiny Spáčilové... 19. července přivezla S. Jaromíra další dívenku...“¹²⁹ „Přibýly do řad, za které se modlíme. Rády je zase uvítáme, až zase přijedou. To potěší každou voršilku – aby Bůh byl milován a poznáván vždy a na každém místě.“¹³⁰

Toto zázemí však voršilky poskytovaly k pobytům i svým přátelům, příbuzným i jejich rodinám: „4. července 1969 přijela na prázdniny jedna naše bývalá žákyně z Prahy s celou svou rodinkou – s třemi děvčátky a jedním kloučkem. Později přijel i tatínek. Užili krásných letních dnů – Bydleli v domečku v č. 11. V jedné polovině jsme jim upravili

---

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

„domácnost“¹³¹. Této možnosti v průběhu let postupně využívalo stále více a více dětí i celých rodin. „Od 18. července jsme chystaly místnosti pro prázdninové návštěvy... Návštěvy se střídají. Ale kolem 20 osob je každý den u stolu. Večery trávíme společně. Děvčata nejvíce táhne kytara a zpěv. Tedy zpíváme z „křesťanských písní“...“ Naším přáním a snahou bylo, aby děti a zvláště dívky u nás získávaly nejen osvěžení na těle, ale hlavně duchovní bohatství...“¹³² Pobyty byly koncipovány v duchu táborů a měly svůj denní režim – ranní vstávání v půl osmé ráno, v osm bohoslužba slova a sv. přijímání. Kdo chtěl mohl vstávat i na mši svatou sester voršilek v 5:45. Přes den byl volený program – například výlet do přírody, hry, procházky či pomoc v prádelně při věšení pln. Po obědě měla starší děvčata konference s Otcem Holakovským. Odpoledne bylo většinou koupání. Večer se pomáhalo s ukládáním malých dětí a pak si větší děvčata chodila k sestřám zaspívat.

„Tak jsme prožily dva měsíce prázdnin s dětmi, které byly dychtivé na vše, co jsme jim předávaly. Líbilo se jim zde a už píší, že si „zamlouvají místa“ napřesrok. Jsme si jisté, že modlitby všech a oběti s tím spojené přispěly k cíli tohoto apoštolátu.“¹³³

V osmdesátých letech pravidelně přijížděla v letních prázdninových měsících z Prahy do Dolní Poustevny S. Placida Trefilová, jedna z výrazných postav sester voršilek. S. Placida byla oddána katechezi tělem i duší a měla nesporné charisma pro práci s mládeží. Na veřejnosti působila zásadně v civilních šatech. Děti si jí velmi oblíbily pro její veselost, laskavost, přístupnost, porozumění, bystrost v řeči i pohybu. Měla velmi rozvinutý smysl pro humor. Ne nadarmo nebyla pro děti „sestrou Placidou“ ale „srandovní tetičkou.“

Zájemců o tyto prázdninové pobyty z řad příbuzných a známých bylo opravdu hodně. Pro život a náboženský vývoj dětí byly tyto okamžiky opravdu důležité. Děti zakusily život v křesťanském duchu, probíraly témata jako Desatero božích přikázání, modlily se růženec, chodily na křížovou cestu, četly zajímavé knížky pro mládež, zpívaly písničky s kytarou a bylo-li to možné, navštěvovaly bohoslužby. Při tom všem se potkávaly s řádovými sestrami, viděli je při jejich práci s dětmi v ústavu, při modlitbách, při jejich rekreaci si s nimi užívaly legrace.

Děti mezi sebou navazovaly přátelství, ačkoli toto přátelství často nebylo delší než týden dva, po které trval jejich pobyt. Pro některé děti, například ze Sudet, byl tento pobyt často důležitým povzbuzením, že nejsou samotné, ale že i v jiných částech republiky žijí děti, které se modlí a věří v Boha.

---

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

Tyto pastorační aktivity byly však důležité i pro sestry voršilký samotné, neboť to byla příležitost jak rozvíjet jejich původní apoštolát – péči o „zdravé“ děti.¹³⁴

Pastorace formou služby potřebným

Ačkoli se nedá přesně určit, zda se jednalo o službu pastorační „ad intra“ či misijní „ad extra“¹³⁵, přesto považují za důležité zmínit i pomoc, kterou sestry poskytovaly potřebným ve svém okolí. O této službě svědčí jeden z vybraných úryvků: *„Jednoho dne k nám přišla sociální pracovnice z Rumburka, která má na starosti celý tento kraj – okres. Prosila nás, abychom se ujaly některých opuštěných, ale i tělesně, hmotně i duševně potřebných starších lidí. Tak kromě své denní služby u dětí navštěvujeme dvě babičky v Dolní Poustevně... Potřebují více povzbuzení a dobrých slov. Dá se tu apoštolovat... udělaly jsme tam velký úklid a pereme jim prádlo...“* *„Zde jsme poskytly hmotnou a duševní pomoc.“*

3.4.4 Dětská psychiatrická léčebna v Ročově

V ročovské Dětské psychiatrické léčebně byly děti s narušeným chováním, problémy ve škole, avšak objevovaly se zde i případy silné dyslexie, neurotického syndromu, neklidu na základě lehké encephalopatie.

Chovanci léčebny byli ve věku od šesti do patnácti let. Jednalo se o chlapce i dívky a to v poměru zhruba dvě třetiny chlapců a jedna třetina děvčat, rozdělených do tří skupin. Denní program začínal budíčkem v šest hodin ráno, po něm následovala venkovní rozcvička za každého počasí,¹³⁶ ranní toaleta s povinnou studenou sprchou, úklid ložnice „vojenským způsobem“, osobní úprava oblečení a lékařská vizita. Po snídani probíhalo vyučování, které zajišťovali učitelé, odpoledne po vyučování měly děti na starosti opět sestry voršilký, které pro ně připravovaly program např. vycházky. Protože byly některé děti zanedbané, bylo potřeba jejich doučování, dle instrukcí pedagogů. To měla na starosti opět jedna ze sester.

Pravidelně každoročně byly pořádány stanové tábory pro chlapce z Ročova v Horní Poustevně. Mnoho zmínek o tom je možné nalézt právě v kronikách komunity v Horní Poustevně: *„29. června přijeli ostatní hoši z Ročova. Doprovázeli je: jejich pan primař*

---

¹³⁴ Je nutné si uvědomit, že mnohé sestry neměly příležitost osobně zakusit práci se „zdravými“ dětmi.

¹³⁵ Srov. ALBERICH Emilio, DŘÍMAL Ludvík: Katechetika, Praha: Portál, 2008, s. 25.

¹³⁶ Výjimkou byly deštivé dny.

Zdeněk Kopecký, 6 voršilek a 2 děvčata – zdravotní sestry. Bylo jich kolem čtyřiceti. „¹³⁷

Na těchto táborech pak navštěvoval mše svaté i pan primař Kopecký.

Pastorace chovanců léčebny

Na rozdíl od ústavu v Horní Poustevně, kde byla pastorace dětí s ohledem na jejich postižení tolerována, v Ročově měli sestry přísně zakázáno, aby se o náboženství zmiňovaly či ho jakýmkoli jiným způsobem šířily. Děti byly před kontaktem s náboženstvím důkladně chráněny, jak o tom svědčí například tento záznam z kroniky: „9. ledna 1982 – Komunita se zúčastnila ve větším počtu, pokud to rozvrh služeb dovolil, svatebních obřadů Jany Novákové, která pracovala s námi po tři roky léčebně jako zdravotní sestra a bydlela na jednom pokoji v našem domě... děti jí udělaly špalír od auta ke vchodu do baziliky. Do kostela nesměly...“¹³⁸

Tento zákaz byl sestrami poměrně respektován,¹³⁹ jejich snahou bylo zejména to, aby děti „dobře žily“. Přesto i zde docházelo k příležitostným rozhovorům, pokud se děti na některé náboženské otázky sester zeptaly. Starší děti od voršilek rovněž tajně dostávaly malé knížky s příběhy ze Starého zákona, které pak četly večer před usnutím.

Ve vážných situacích sestry několikrát tento zákaz porušily. Pokud se sestry dozvěděly, že je dítě nemocné natolik, že je vyloučené jeho psychické uzdravení, tak bylo pokřtěno. Křest probíhal bez jakékoli přípravy dítěte a udělovaly ho sestry. To proto, že jim místní kněz sdělil, že on tyto děti křtít nemůže. V případě přímého ohrožení života dítěte jej rovněž křtily. Je dochován případ, kdy onemocněl ročovský chovanec Míla Volfštát a byl odvezen do nemocnice na operaci. S. Marisstella Poláková za ním tehdy do nemocnice odjela a tam ho ještě při jeho vědomí pokřtila. Chlapec pak zanedlouho zemřel.

Pastorace dětí místních obyvatel

V roce 1968, jakmile to uvolněnější situace umožňovala, nechaly sestry místním rozhlasem vyhlásit, že zahajují výuku náboženství. Výuka probíhala ve spolupráci s místním duchovním, sestry vyučovaly děti v zákristii kostela. Děti se přihlásilo na výuku opravdu hodně, mnoho z nich bylo připraveno ke křtu a k prvnímu svatému přijímání.

---

¹³⁷ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nepublikováno. Nepaginováno.

¹³⁸ Kronika Ročov 1975 – 1984, (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nepublikováno. Nepaginováno.

¹³⁹ Výjimky se našly, např. jednou vzaly sestry za odměnu hodné děti na pouť do kostela, ale zjistila to Státní tajná bezpečnost a primář Kopecký za to obdržel důtku. Následně obdržely důtku od pana primáře sestry.

Sestry rovněž chodily v neděli po Ročově a „sbíraly“ děti na mši svatou, nejednalo se však o žádné vnucování, děti chodily se sestrami rády.

Sestry měly mezi civilními zaměstnanci DPL dobré jméno. Mnozí z nich pak nechávali své děti pokřtít či je připravit sestrami na další svátosti: „5. srpna 1984 – prožili jsme velikou radost při příležitosti prvního svatého přijímání malé Michaely. Před časem byly všechny tři sestřičky pokřtěné. Nejstarší Martina už se připravila pomocí S. Reginy a nyní druhá Michaela, nepřítomnou S. Reginu zastoupila S. Immaculata, která se s ní poslední dobou připravovala a věnovala péči na tento den. Šťastná maminka nyní pomýšlí i na přípravu třetí nejmladší Katušky – dokud prý jsme ještě v Ročově. Kéž by to Pán dopřál jim i nám!“¹⁴⁰

Sestry využívají i dalších možností působení na mládež: „29. srpna 1982 - ve farnosti Kroupová byla mše svatá pro chmelaře. Rády využíváme jednou za rok této příležitosti dostat se do bližšího kontaktu s mládeží. I tuto neděli jela dvě auta sester a hlavně kytara – v naději, že je to dobrý prostředek oslovení dnešního mladého člověka.“¹⁴¹ Z pozdějších záznamů kronik se dozvídáme, že i přes tuto snahu sester, jezdí rok od roku křesťanské mládeže méně a méně.

Pastorace dětí a rodin příbuzných a známých

Obdobně jako v Horní Poustevně, i v Ročově sestry využívaly letních prázdnin a pořádaly pastorační pobyty pro děti i celé rodiny svých příbuzných a přátel: „Členky naší komunity využily doby prázdnin i své celozávodní dovolené od 14.7.1980 do 28. července 1980 i dalších týdnů v měsíci srpnu k práci pro druhé- S pomocí Boží a pod jeho zvláštní ochranou mohly řeholnice poskytnout duchovní osvěžení 78 duším. Pět skupin v Ročově a šest skupin jinde. Kéž dobrý Bůh na přímluvy Panny Marie a naší sv. Anděly i blahoslavených voršilek mučednic a blahoslavené Marie od Vtělení zúrodní tuto naši práci. Staň se!“¹⁴² Pobytů probíhaly opět táborovým způsobem. V této záležitosti pomohla voršilkám vedoucí skautského hnutí v Praze, která udělila všem sestram skautský výcvik, jež pak sestry používaly.

Během těchto pobytů byly děti kromě základní křesťanské formace připravovány i ke svátostem: „1. srpna 1982 Přijela praneteř S. Bibiany Horákové z Moravy, která se bude zde připravovat na první svaté přijímání a skupina pěti děvčátek z Červ. Kostelce...

---

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

8. srpna 1982 *prožíváme pravou voršilskou radost, když v naší kapli přistoupila prvně k svatému přijímání devítiletá Radunka Poledníková...* ¹⁴³

3.4.5 Tajné skupinky sester

V roce 1968–1969 využily některé řádové sestry šance odejít z Ročova, Horní Poustevny a především Broumova. Důvody odchodu byly různé, ale převládala potřeba pečovatelské péče, tak jak se o tom zmiňuje i kronika: *„17. října 1969 - ...i jiné sestry z Broumova přešly do malých skupinek na žádost Otce biskupa a převzaly pečovatelskou práci v Hradci Králové, ve Velké Bystřici na Moravě a v Praze...* ¹⁴⁴ V těchto městech vytvořily sestry asi osmičlenné komunity. Tyto komunity působily veřejně a sestry byly lidem známé jako „sestry voršilky“. Sestry pracovaly převážně se starými lidmi, avšak byly v kontaktu i s věřící mládeží a dospělými, kterým poskytovaly individuální rozhovory na povzbuzení.

Po pražském jaru a jemu následujících událostech začalo být jasné, že další osud řádů a řádových kongregací je opět nejistý. Výše zmíněné malé veřejné komunity začaly postupně zanikat až zůstala pouze komunita v Praze.

Sestry ze zaniklých malých komunit se již často nepřidávaly k oficiálním voršilským komunitám v Ročově, Horní Poustevně či Bílé Vodě, ale začaly působit mimo ně na různých místech pod utajením. I přes toto utajení je možné o těchto sestrách nalézt v kronikách zmínky: *„20. ledna 1970 – přijela sestra Anděla Vondrášková. Od prosince 1970 je v Liberci. Stará se o kostel a blahodárně působí asi v 6 rodinách. S dovolením řádových představených i Otce biskupa chodí ve světských šatech, bez závoje. Je přidělena k zdejší komunitě v Horní Poustevně. Je to jistý druh apoštolátu ad experimentum.* ¹⁴⁵

Zároveň odchází i další sestry z oficiálních velkých komunit, například 26. října 1970 opustila komunitu v Horní Poustevně S. Viktorie, *protože „... na základě lékařského doporučení opouští naši komunitu a přechází do Prahy k malé skupině tří sester.* ¹⁴⁶

Tyto tajné sestry, působily v místech svého pobytu, nadále však udržovaly kontakt i se svými mateřskými komunitami: *„22. května 1971 po deváté hodině odpoledne přijely děti i se svými rodiči z Liberce. Zde pracuje naše S. Anděla... Navštěvuje některé rodiny a děti se leččemu učí. Přijely k nám na pouť. Kolem 10 h byla dětská mše svatá. Potom měly*

---

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nепublikováno. Nепaginováno.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

připravené „slavnostní snídani“ i nás na č.11... Děti skotačily a hrály si venku. V 1 hodinu byla zkouška z náb. výuky. Děti za správné odpovědi dostaly přiměřené odměny... „¹⁴⁷

Jednalo se většinou o mladé sestry, hlavně juniorky, novicky a postulanky seskupené kolem jedné či více starších sester v nějakém bytě. Na svou formaci pak sestry dojížděly o víkendech do oficiálních komunit např. v Horní Poustevně. Tyto tajné skupinky byly:

1. Praha - Prosek – zde bydlela v ubytovací jednotce starší sestra, která studovala na pedagogické fakultě a pracovala mezi mládeží. Spolu s ní, zde tvořily skupinu tři mladé sestry zaměstnané v jeslích a v nemocnici.
2. Praha - Smíchov – v bytě rodičů jedné starší sestry pracující v Charitě, bydlela i mladá sestra zaměstnaná v dětských jeslích. Z motolské nemocnice, kde pracovala a byla ubytovaná, k nim docházela třetí sestra.
3. Praha - Na Slupi - v malém bytě bydlely tři sestry, jejichž hlavní zaměstnáním byla práce v Domově důchodců u svatého Tomáše na Malé Straně. Ve volném čase vypomáhaly na vinohradské faře u kostela Srdce Páně. Zde vypomáhaly s farní agendou (psaní matrik), úklidem atp. Zároveň se však tajně zaměřily na katecheze a přípravy ke svátostem.
4. Brno – zde žily dvě juniorky, pracující v jeslích a nemocnici. O víkendech pak jezdily do komunity v Horní Poustevně.
5. Hradec Králové – zde žila mladší sestra voršilka ve společenství dalších dvou tajných sester z jiných řádů.
6. Česká Lípa – zde pracovala jedna sestra jako učitelka. Z České Lípy pak často dojížděla do Jiřetína pod Jedlovu.

Od března roku 1986 sestry Ročov a Horní Poustevnu postupně opouštějí a stěhují se do nového domu v Jiřetíně pod Jedlovou a do kláštera v Bílé Vodě. Na konci osmdesátých let pak sestry žijí již pouze v oficiálních komunitách v Bílé Vodě, Jiřetíně a v Praze na Vinohradech a v utajených skupinkách.

Mezi těmito utajenými sestrami byly dvě velké osobnosti – S. Placida Trefilová a S. Consilie Nováková.

S. Placida Trefilová

O sestře Placidě se tato práce již zmínila v souvislosti s prázdninovými pobyty v Horní respektive Dolní Poustevně. S. Placida bydlela v bytě v Praze Na Slupi s dalšími

---

¹⁴⁷ Tamtéž.

dvěmi sestrami.¹⁴⁸ Sestry pracovaly u sv. Norberta a pak v domově důchodců u sv. Tomáše jako ošetřovatelky. Z důvodů utajení nosily všechny civilní šaty a zároveň postupně omezovaly s oficiálními komunitami styky.¹⁴⁹ S. Placida nechodila do zaměstnání a téměř veškerý čas zasvětila katechezi dětí. Měla vystudovaný učitelský ústav, ještě před nástupem totalitního režimu učila, díky čemuž měla výborné pedagogické schopnosti. Během celého dopoledne se věnovala modlitbě a přípravě každé katechetické hodiny.

Charakteristikou jejích příprav bylo vypracování textů pro děti napsaných na průklepovém papíře na stroji. Během odpoledne pak navštěvovala rodiny, ve kterých se pravidelně shromáždňovaly děti pro výuku náboženství. Místa se pravidelně střídala z důvodů utajení. Během katechezí používala připravené texty, které dětem rozdávala a ony si je vlepovaly do sešitů. Rovněž používala v hojné míře obrázky. Všechny katechetické hodiny končila tím, že každé dítě dostalo určitou osobní výzvu do dalšího týdne, čímž byl aktivně formován postoj dítěte k Bohu, neboť pouhé znalosti pro aktivitu nestačí. Způsob jejích katechezí byl vždy podřízen, v dobrém slova smyslu, dětem a tak byla S. Placida schopná kvůli nim například tančit na stole. V letních měsících, v období prázdnin, odjížděla z Prahy do Horní Poustevny, kde formovala děti trávící zde svůj prázdninový čas.¹⁵⁰

S. Consilie Nováková

S. Consilie Nováková, vystudovala okolo roku 1968 pedagogickou fakultu. V posledním ročníku studia oblékla civilní šaty. Ovládala velmi dobře cizí jazyky, měla dobré styky s vysokoškolskou mládeží, byla úzce napojena na Dr. Zvěřinu a jejím velkým vzorem byl i biskup František Tomášek. Byla v invalidním důchodu což ji umožňovalo věnovat se katechetice, která byla ústředním bodem jejího života. Shromáždňovala kolem sebe mladší lidi, kteří měli rovněž katechetické cítění a spolu s nimi se snažila oživit katechetický směr, to aby byl katechismus srozumitelný a zajímavý pro tehdejší mladé lidi. Propracovávala katechetické metody,¹⁵¹ které se následně cyklostyly množily pro katechety.

Tyto metody, které byly progresivní, však bohužel po sametové revoluci nebyly zpracovány a publikovány a to i přes to, že o ně projevil několik odborníků zájem. Dodnes je toto cenné dílo S. Consilie v německém originále uloženo bez využití

---

¹⁴⁸ Později se odtud přestěhovala.

¹⁴⁹ Snaha o utajení byla tak veliká, že pokud jely k sestrám na návštěvu sestry z oficiální komunity, vyjížděly na cestu brzy ráno autem, auto zastavily na půlce cesty v lese, kde se převlékly do civilních šatů a nasadily si paruku. Takto maskované pak pokračovaly až do Prahy.

¹⁵⁰ Srov. kapitola 4.4.3.

¹⁵¹ Podle informací se mělo jednat např. o metodu „korelace“.

v klášterním archivu sester voršilek.¹⁵² I po sametové revoluci byla sestra aktivní, v červnu roku 1992 zastupovala pražskou arcidiecézi na Mezinárodním katechetickém kongresu konaném v Bruselu.¹⁵³

Během roku probíhala občasná setkání na některé faře či přímo u S. Consilie doma, avšak velký důraz byl kladen zejména na letní setkávání v německém Erfurtu.

Erfurt

První zmínky o klášteře voršilek v Erfurtu je možné nalézt v kronikách již od května roku 1969: „*S. Víta a Reconciliatrix dojíždějí na pozvání do Erfurtu k neunionským sestrám voršilkám, aby zde po čtrnáct dní sledovaly vyučování náboženství a náboženský život.*“¹⁵⁴ Záznamy ukazují, že tato spolupráce probíhala i v průběhu dalších let: „*4. – 9. srpna 1976 navštívila S. Víta Tejkalová a S. Imelda Molčanová naše neunionské sestry v Erfurtě. Prožily zde pěkné čtyři dny. Deo Gratias!*“¹⁵⁵ „*22. srpna 1977 se vrátila z Erfurtu S. Školastika Černá, která tam doprovázela S. Tarzicii Němcovou z Bílé Vody a S. Andreou Ondrovou.*“¹⁵⁶

Na tuto dlouholetou tradici spolupráce pak S. Consilie navázala a v poskytnutém zázemí kláštera uršulinek v Erfurtu pořádala v letních měsících tajná týdenní až dvoutýdenní formačního soustředění. Toho se účastnilo kolem 35 lidí ve věku mezi dvaceti a třiceti¹⁵⁷ roky. Zde probíhala katechetická formace stylem, jakým to bylo v té době běžné na západě.¹⁵⁸ Její součástí byly i přednášky významných německých odborníků.

---

¹⁵² S. Reconciliatrix, která byla v době sametové revoluce představenou to považuje za jednu z největších chyb, ke které v té době došlo.

¹⁵³ S. Consilie zemřela 2. května 1996.

¹⁵⁴ Kronika Ročov 1975 – 1984, (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě. Nepublikováno. Nepaginováno.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Ojediněle i starších.

¹⁵⁸ Používalo se např. promítání snímků evangelijních scén. Na fotkách se vyhodnocovali reakce dětí na rozdílné způsoby katecheze či použití odlišných pomůcek.

4 Situace řádu po roce 1989

Po roce 1989, kdy byla sametovou revolucí nastolena v naší zemi opět demokracie, se navrátily sestry do svých původních klášterů a budov, z kterých byly před téměř čtyřiceti lety nuceny odejít, zpět.

Jednou z jejich prvních otázek bylo, jak nejlépe směřovat svůj apoštolát. Generální matka je naléhavě vyzvala k založení církevních škol, které považovala za naprostou prioritu voršilského řádu. Mladší sestry, které neměly dosud pedagogické vzdělání, zahájily studium Pedagogické a Katolické teologické fakulty University Karlovy. Další začaly navštěvovat Katechetický kurz v Jablonci nad Nisou, aby mohly začít provádět katecheze.

V září 1990 byla otevřena jejich první škola – Základní škola sv. Voršily v Praze. Později jsou otevřeny i další školy - Základní škola sv. Voršily v Olomouci, Církevní gymnázium sv. Voršily v Kutné Hoře a Mateřská škola sv. Voršily v Praze. Obnovuje se tak jejich původní poslání – výchova dětí.¹⁵⁹

Zároveň zajišťují i výuku náboženství ve školách, která je určena pro zájemce z řad školní mládeže formou zájmového kroužku či nepovinného předmětu.¹⁶⁰ Jsou činné v oblasti charity, kde zajišťují animaci charitních pracovníků.¹⁶¹

---

¹⁵⁹ Srovnáme-li stav Českomoravské provincie a provincie voršilek v Polsku, dojdeme k překvapivému závěru, že ačkoli je v Polsku desetkrát větší počet sester než v Čechách, mají v Polsku stejný počet škol, které jsou vedeny v Čechách.

¹⁶⁰ Například v Olomouci.

¹⁶¹ Animace probíhá v Kutné Hoře.

5 Závěr

Řád svatých Voršilků byl založen roku 1535 Andělou Merici v Itálii, jako Společnost sester, které neskládají sliby, ale žijí podle evangelijních rad ve svém prostředí a povolání. Během necelého století se Společnost rozšířila i do okolních zemí s tím, že se věnovala zejména výchově a vzdělávání dívek a výuce katechismu. Počátkem 17. století získává Společnost statut klauzurovaného řádu. V roce 1900, na výzvu papeže Lva XIII., se spojilo 68 klášterů voršilek z celého světa v takzvanou Římskou unii, postupem doby se k této unii připojilo velké množství dalších klášterů. Dnes tak vedle sebe existují jak nezávislé klášterní komunity, které se rozhodly pro zachování své nezávislosti, tak i komunity patřící do unie.

V Čechách se voršilky usadily na přání šlechtických rodin za účelem výchovné činnosti dívek. Během let byly založeny další samostatné kláštery v Olomouci, Brně, Kutné Hoře, Hostinném, Králikách, Přestavlkách, Trutnově, Liberci, Jeseníku a České Skalici. Sestry se věnovaly vyučování a formaci dívek od mateřských škol až po učitelské ústavy, počátkem 20. století pak začaly navštěvovat jejich školy i chlapci. V roce 1928 se připojily české a slovenské voršilky k Římské unii a vytvořily Československou provincii. Z ní byla o čtyři roky později vyčleněna samostatná Česká provincie.

Po obtížném období světových válek tvrdě zasáhl celou provincii totalitní komunistický režim. Doba jeho trvání v letech 1948–1989 je považována za nejpohnutější v dějinách řádu. Církev patřila mezi nejvíce perzekuované skupiny, neboť pro ni byla totalitní ideologie svou podstatou nepřijatelná. Pronásledování probíhalo napříč celou církví od biskupů, kněží, řeholníků a řeholnic až po laiky.

Od uchopení moci do roku 1950 režim postupně omezoval práva církví, řeholní společenství nevyjímaje. Byl jim zkonfiskován majetek, byly zavřeny církevní školy, uzákoněním církevních zákonů byla náboženská společenství zcela uvržena do područí státu. V roce 1950 proběhla akce „VŽK“ – vyklizení ženských klášterů, během kterých byly řeholní sestry nuceny opustit své kláštery a nechat se převézt do integračních táborů. Cílem byla likvidace řeholního života s nejzazším termínem v roce 2000.

V letech 1950 až 1966 byly voršilky vystaveny pravděpodobně největšímu nátlaku. Byly izolovány od ostatní společnosti, nasazeny na těžké práce na polích a v továrnách. Původní komunity byly roztrženy převážně podle věku a schopnosti pracovního nasazení do několika skupin a odtrženy po dobu dvou let od svých představených. V těchto letech prošly sestry množstvím míst – Broumovem, Vidnavou, Hanušovicemi, Varnsdorfem, Hynčicemi, Dolním Lánovem, Hejnicemi, Vratislavicemi, Osekem a Bílou Vodou.

V původnímu povolání, výchově mládeže, nebylo možné v tomto období pokračovat. Činnost sester byla omezena převážně na jejich pracoviště a byla misijního charakteru „ad extra“. Vyznačovala se utajením, přítomností, službou, dialogem a svědectvím.

Kolem roku 1968 došlo k období politického uvolnění, bylo to období plné naděje a změn. Sestry nebyly tolik hlídané a izolované, začaly studovat a doplnily si kvalifikaci. Byl možný styk s řády v zahraničí, komunity mohly přijímat nové členky do noviciátu a kupovat nemovitosti. Rovněž jim bylo umožněno veřejné pastoračně-katechetické působení.

V roce 1966 voršilky postupně opustily továrny a začaly působit v Ústavu sociální péče pro mentálně postižené v Horní Poustevně a Dětské psychiatrické léčebně v Ročově. Tato změna jimi byla radostně vítána, neboť jim umožnila alespoň částečný návrat k výchově mládeže.

V Horní Poustevně byly umístěny chlapci a dívky imbecilní, debilní i s hlubokou mentální retardací. Práce sester s chovanci ústavu byla specifická dle zařazení do skupiny a míry mentální retardace dětí a to od zabezpečení nejzákladnějších lidských potřeb u nemooucích, přes chození sester s chovanci na procházky a učení nejzákladnějším návykům tak, aby se byly děti o sebe schopné postarat v běžném životě, až po rozvíjení manuální práce a cílené vyučování těch nejbystřejších.

Sestry zde mohly mezi chovanci vykonávat pastorační činnost, sice zakázanou, ale vedením ústavu tiše tolerovanou. Pastorační činnost nebyla koordinovaná a cíleně připravovaná. U těžce postižených dětí byla omezena na udělení svátosti křtu bez předchozí přípravy, méně postižené děti byly pokřtěny, většinou rovněž bez předchozí přípravy. Některé z nich byly dál vedeny k pravidelné modlitbě a připraveny sestrami, ve spolupráci s místním duchovním, k prvnímu svatému přijímání, rovněž navštěvovaly mše svaté. Důležitým prvkem byl také úzce provázaný každodenní život chovanců se společenstvím sester voršilek. Pastorece využívala hudby, estetiky, cílem nebylo především pochopení, ale účast dětí na životě církve.

Mimo chovance se pastorační činnost voršilek soustředila i na místní obyvatele, zejména jejich děti. Sestry začaly vyučovat náboženství oficiálně ve školách a připravovaly ke svátosti křtu a prvnímu svatému přijímání. Rovněž poskytovaly zázemí pro duchovní formaci dívek, které sem přijížděly zejména v době letních prázdnin. Této možnosti v průběhu let postupně využívalo stále více a více dětí i celých rodin. Tyto pastorační aktivity mimo ústav byly důležité i pro sestry voršilky samotné, neboť to byla příležitost jak rozvíjet jejich původní apoštolát – péči o „zdravé“ děti.

V ročovské Dětské psychiatrické léčebně byly děti s narušeným chováním, problémy ve škole, avšak objevovaly se zde i případy silné dyslexie a neurotického syndromu. Sestry zde působily jako vychovatelky. Pastorační práce dětí v Ročově byla sestřím přísně zakázána. Snahou voršilek bylo zejména to, aby děti „dobře žily“. Přesto i zde docházelo k příležitostným rozhovorům, pokud se děti na některé náboženské otázky sester zeptaly. Starší děti od voršilek rovněž tajně dostávaly malé knížky s příběhy ze Starého zákona, které pak četly večer před usnutím. Ve vážných situacích ohrožení života sestry několikrát udělily chovancům svátost křtu.

Obdobně jako v Horní Poustevně, i zde probíhala katecheticko-pastorační činnost zaměřená na místní obyvatele a rodiny a děti příbuzných a známých.

Mimo oficiální komunity vznikají kolem roku 1968 i malé skupinky utajených sester žijících civilním životem. Tyto tajné sestry působily v místech svého pobytu, nadále však udržovaly kontakt i se svými mateřskými komunitami. Jednalo se většinou o mladé sestry, hlavně juniorky, novicky a postulanky seskupené kolem jedné či více starších sester v nějakém bytě. Mezi těmito utajenými sestrami byly dvě velké osobnosti – S. Placida Trefilová a S. Consilie Nováková.

S. Placida zasvětila téměř veškerý čas katechezi dětí a to jednak výukou náboženství po rodinách a zároveň v období prázdnin v Horní Poustevně, kde formovala děti z okruhu lidí blízkých sestřím, které zde trávily svůj prázdninový čas.

S. Consilie se snažila oživit katechetický směr, zpracovat ucelenou metodologii tak, aby byl katechismus srozumitelný a zajímavý pro mladé lidi. Během roku probíhala občasná formační setkání na některé faře či přímo u S. Consilie doma, avšak velký důraz byl kladen zejména na letní setkávání v německém Erfurtu. Zde pořádala v letních měsících tajná týdenní až dvoutýdenní formačního soustředění. Jejich součástí byly i přednášky významných odborníků.

Období normalizace započaté pražským jarem ukončilo veškeré naděje na společné soužití státu a řeholních institutů. Postavení, které si řády a kongregace vydobily v období uvolnění, bylo opět omezováno, ikdyž již nenabývalo tvrdosti padesátých let. V sedmdesátých letech bylo snahou státu snížit religiozitu obyvatelstva, tedy zejména počty křtů, církevních sňatků, pohřbů, účasti dětí na náboženství či samotnou návštěvnost mší. Oficiální katecheticko-pastorační činnost sester musela být ukončena a probíhala utajeně.

V roce 1989 byla sametovou revolucí nastolena v naší zemi opět demokracie. Sestry se navrátily zpět do svých původních klášterů a budov, z kterých byly před téměř čtyřiceti lety nuceny odejít. V září 1990 byla otevřena jejich první škola – Základní škola sv.

Voršily v Praze. Později byly otevřeny i další školy - Základní škola sv. Voršily v Olomouci, Církevní gymnázium sv. Voršily v Kutné Hoře a Mateřská škola sv. Voršily v Praze. Obnovuje se tak původní poslání řádu – výchova dětí.

Tato práce, zabývající se tématem pastorační činnosti ženských řeholních řádů v období totality, neposkytuje vyčerpávající zpracování tématu. Jejím přínosem je zejména shromáždění informací od přímých pamětnic, kterých s ohledem na jejich věk neustále ubývá. Doplnění a konfrontace těchto pamětí s dobovými záznamy řádových kronik umožňuje jejich uspořádání a vyhodnocení v uspořádaném celku, který zasazuje zpracovávané téma do historických souvislostí.

Seznam zkratk

ČSR	- Československá socialistická republika
DPL	- Dětská psychiatrická léčebna
M.	- matka představená
MK	- Ministerstvo kultury
OSU	- Ordo sanctae Ursulae (Řád svaté voršily – voršilky)
P.	- kněz
ŘU	- Římská unie řádu sv. Voršily
S.	- řádová sestra
SPVC	- Sekretariát pro věci církevní
StB.	- Státní tajná bezpečnost
SÚC	- Státní úřad pro věci církevní
SÚSZ	- Státní úřad sociálního zabezpečení
ÚSP	- Ústav sociální péče
ÚV KSČ	- Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Seznam použité literatury

1. VAŠKO Václav: Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
2. VAŠKO Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, sv. I, Praha: Zvon, 1990.
3. VAŠKO Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, sv. II, Praha: Zvon, 1990.
4. VLČEK Vojtěch (ed.): Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989), Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005.
5. RIO Marie-Benedikte: Dějiny a spirituality Voršilek, sv. I, Roma: Římská unie řádu svaté Voršily, 1989 – 1990.
6. RIO Marie-Benedikte: Dějiny a spirituality Voršilek, sv. II, Roma: Římská unie řádu svaté Voršily, 1989 – 1990.
7. BARSOTTI Divo: Spiritualita svaté Anděly Merici . Rodina kolem Matky, Praha: Paulínky 2002.
8. KETTNER Jiří: Dějiny pražské arcidiecéze v datech, Praha: Zvon 1993.
9. ŠVARCOVÁ Iva: Mentální retardace. Vzdělání, výchova, sociální péče, Praha: Portál, 2000.
10. HOLLANDER H.: Katechetika, Řím: Křesťanská akademie, 1971.
11. Kronika lidstva, Bratislava: Fortuna print, 1992.
12. ALBERICH Emilio, DŘÍMAL Ludvík: Katechetika, Praha: Portál, 2008.

Seznam použitých pramenů

13. Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém Městě, ineditní svazek.
14. Kronika komunity Ročov 3.1.1975 – 30.11.1984 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém Městě, ineditní svazek.
15. Kol. sester: Dějiny kláštera voršilek v Praze), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém Městě, ineditní svazek.
16. LINHARTOVÁ Marie Anna: Historie kláštera sester voršilek v Praze na Novém Městě, Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém Městě, ineditní svazek.
17. http://cs.wikipedia.org/wiki/Mentální_retardace (22.3.2009).
18. MARŠÍK Jakub: Strukturované rozhovory se sestrami OSU, Jiřetín pod Jedlovou, 25.10.2008. Nepublikováno.

Seznam příloh

1. Klasifikace mentální retardace
2. Otázky strukturovaného rozhovoru
3. Ukázky z Kronika Horní Poustevna 7.11.1966–31.12.1971
4. Fotodokumentace

Příloha č. 1 - Klasifikace mentální retardace ¹

Lehká mentální retardace (IQ 50 – 69)

Velký vliv má na retardaci dědičnost a sociokulturně znevýhodněné prostředí. Do 3 let je dítě jen lehce psychomotoricky opožděno, mezi 3. a 6. rokem se objevují větší potíže, je opožděný vývoj řeči, slovní zásoba je malá, dítě je nedostatečně zvědavé a vynalézavé. Většina lehké mozkové retardace se diagnostikuje až ve věku školní docházky, kdy má dítě nejvýraznější problémy: omezenost logického, abstraktního a mechanického myšlení, je lehce opožděna jemná a hrubá motorika, slabší paměť atd. V emocionální oblasti se projevuje afektivní labilita, jedinci se vzdělávají většinou ve školách praktických podle odpovídajícího vzdělávacího programu, při splnění stanovených podmínek je možná i integrace do běžné základní školy. Jedinci jsou většinou schopni užívat řeč v každodenním životě, dosáhnout nezávislosti v osobní péči (jídlo, hygiena, oblékání...) i v praktickém životě. Při vzdělávání je vhodné rozvíjet jejich dovednosti a kompenzovat nedostatky. K lehké mentální retardaci se mohou individuálně přidružit vývojové poruchy, autismus, tělesné postižení, epilepsie, poruchy chování. Většinu jedinců (z horní hranice LMR) lze zaměstnat v praktických profesích. Výskyt v celkovém počtu jedinců s mentální retardací je 80%, v populaci je to 2,6%

Středně těžká mentální retardace (IQ 35 – 49)

Výrazně je opožděn rozvoj chápání a užívání řeči – což přetrvává do dospělosti, je rovněž opožděná a omezená zručnost a schopnost postarat se sám o sebe, jen někteří jedinci si osvojí čtení, psaní a počítání. Vzdělávají se podle odpovídajícího vzdělávacího programu, nejčastěji v základních školách speciálních, další vzdělávání je možné ve škole praktické. Jsou schopni vykonávat jednoduchou manuální práci pod odborným dohledem nebo v chráněném prostředí (chráněné dílny, podporované zaměstnání), v dospělosti jsou málokdy schopni vést samostatný život, ale bývají fyzicky aktivní a mobilní se schopností komunikovat a navazovat kontakty. Je zapotřebí individuální rozvoj senzomotorických dovedností a verbálních schopností. K středně těžké mentální retardaci se může přidat dětský autismus, tělesná postižení, neurologická nemoc (epilepsie), psychiatrická nemoc. Diagnóza zahrnuje středně těžkou mentální subnormalitu a těžkou oligofrenii. Výskyt v celkovém počtu jedinců s mentálním postižením je 12%, v populaci je to 0,4%

---

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Mentální_retardace (22.3.2009)

Těžká mentální retardace (IQ 21 – 34)

Většina jedinců trpí značným stupněm poruchy motoriky a jinými přidruženými vadami (špatný vývoj nervového systému). Jsou časté tělesné vady, řeč je jednoduchá, omezena na jednotlivá slova, nebo se nemusí vytvořit vůbec. Vzdělávání je velmi omezené, probíhá podle odpovídajícího vzdělávacího programu v základní škole speciální. Včasná systematická a kvalifikovaná rehabilitační a vzdělávací péče přispívá k rozvoji motoriky, komunikativnosti, rozumových schopností a soběstačnosti. Diagnóza zahrnuje těžkou mentální subnormalitu a těžkou oligofrenii. Výskyt v celkovém počtu jedinců s mentální retardací je 7%, v populaci to je 0,2%.

Hluboká mentální retardace (IQ nižší než 20)

Většina osob je imobilní nebo velmi omezená v pohybu, bývají inkontinentní (neschopni udržet moč, stolici), schopni pouze primitivní neverbální komunikace. Mají automatické stereotypní pohyby (kývavé pohyby), nepoznávají okolí, časté je i sebepoškození - mají snížený práh citlivosti, nemají schopnost se o sebe postarat a proto potřebují stálou péči. IQ nelze změřit, jeho hodnota je odhadována pod 20. Lze dosáhnout nejjednodušších zrakově prostorových orientačních dovedností. Neurologické a jiné tělesné nedostatky postihující hybnost, epilepsie, poškození zraku a sluchu provázejí hlubokou mentální retardaci. Diagnóza zahrnuje hlubokou mentální subnormalitu a hlubokou oligofrenii (idiocii). Výskyt v celkovém počtu jedinců s mentální retardací je 1%, v populaci to je 0,2%

Jiná mentální retardace

Do této kategorie patří jedinci u nichž nelze určit stupeň intelektové retardace pomocí obvyklých metod nebo je to nesnadné či nemožné (např.: nevidomí, neslyšící, nemluvící, jedinci s těžkými poruchami chování, autismu,...)

Příloha č. 2 – Otázky strukturovaného rozhovoru²

Náš rozhovor se bude soustředit na období komunismu v letech 1948 až 1989. Váš řád tehdy musel na dlouhou dobu změnit své působení a namísto edukační činnosti se věnoval péči o mentálně postižené. Chtěl bych se Vás zeptat na několik otázek spojených právě s touto péčí a pastorcí.

- Na samém počátku rozhovoru Vás poprosím o to, zda byste mi řekla něco o sobě. Jaké je Vaše řeholní jméno, kolik je Vám let?
- V kterém roce jste vstupovala do řádu sv. Voršily?
- Na jakých místech jste působila a co bylo pro tato místa a jejich dobu charakteristické?
- Kdy jste začala pečovat o mentálně postižené? *(otázka v případě že odpověď nezazní v předešlé)*
- Můžete mi říci o tomto období něco více?
- O kolik mentálně postižených jste v ústavu pečovali?
- Jakých oblastí se péče dotýkala?
- Dokázala byste si vzpomenout kolik sester z řádu tehdy pastoračně mezi mentálně postiženými působilo?
- Byly mezi sestrami rozdělené jednotlivé oblasti pastorage? *(otázka v případě že se pastoreci věnovalo více sester)*
- Probíhala pastorační práce pouze s některými chovanci, či se pastoračně pracovalo se všemi?
- Byla tato pastorační práce systematická dlouhodobá či jednorázová dle konkrétní příležitosti?
- Existovala určitá metodika či nějaká pomůcka jakým způsobem chovance ke konkrétním svátostem připravovat?
- Byly používány nějaké pastorační pomůcky?
- Ke kterým svátostem byly chovanci připravováni?
- Dokázala byste odhadnout, kolik chovanců bylo tehdy připraveno k přijetí svátostí?
- Ohlédnete-li se zpět, co považujete za největší přednost (největší úspěch) při tehdejší pastoreci?
- Co bylo naopak největší slabinou?
- Pokud můžete porovnávat s dnešní dobou, v čem se tehdejší a současná pastorage liší a proč

Děkuji Vám za rozhovor

---

² Rozhovory byly uskutečněny se S. Aquinou Čurdovou, OSU a S. Consolátou Juříčkovou, OSU v Jiřetíně pod Jedlovou 25. října 2008.

Skupina voršilek

pojmenována na čest
kou **MD** jsou
většinou řeholnice z pražského konventu, kde
byly v letech 1946 - 1950 shromážděny mladé
sestry, aby zde prožily léta svého juvenátu
pod vedením matce voršilky - Francouzky
Révérénde Mère de Sainte Claire
(Lounost)

Jako opravdová matka svých duchovních dcer
velmi motivovala Matku Loub, proto se jména
Mater Lel - MD - dostalo i skupině řeholnic
pražského formačního domu.

Zakladatelkami voršileké charitativní činnosti
v Horní Poustevně jsou dvě sestry ze skupiny
Rév. Mère Claire:

*S. Františka Pitrunová a
S. Kalista Kosová.*

*S. Františka Pitrunová
ve své nové činnosti jako zdravotní sestra.*

³ Kronika Horní Poustevna 7.11.1966 – 31.12.1971 (bez autora), Archiv kláštera sv. Voršily v Praze na Novém městě, ineditní svazek -

Příloha č. 4 – Fotografická dokumentace⁴

⁴ Fotografie z prvního svatého přijímání mentálně postižených dětí z ÚSP v Horní Poustevně, Foto: autor neznámý. Archiv S. Aquiny Čurdové, OSU.